

اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور^۱: مروری بر الگوها و فرایندها

رضا محمدی *

طاهره ظفری پور **

فاطمه صادقی مندی ***

مریم زمانی فر ****

چکیده:

امروزه بهبود، ارتقا و تضمین کیفیت از ضرورت‌های نظام‌های دانشگاهی در سراسر جهان است. کاربرد ارزیابی به منظور آگاهی از وضعیت موجود و شناسایی نیازها و مشکلات نظام آموزش عالی و بررسی میزان تحقق هدف‌های آن گامی مؤثر در جهت برنامه‌ریزی برای بهبود کیفیت نظام آموزش عالی خواهد بود. بدیهی است در صورتی که کیفیت مراکز آموزش عالی مطلوب نباشد، آینده علمی و فنی کشور اطمینان‌بخش نخواهد بود. از آنجا که در طی چند دهه اخیر تعدد و تنوع دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از راه دور گسترش قابل توجهی داشته است، ضرورت تمرکز بر کیفیت آنها نیز بیش از پیش احساس می‌گردد. پژوهش حاضر با هدف بررسی چهارچوب اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور در کشورهای جهان (ده کشور صاحب‌تجربه در زمینه اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور) با استفاده از روش مطالعه اسنادی و بررسی تطبیقی انجام شده و با استفاده از نتایج این بررسی‌ها، پیشنهادهایی در زمینه ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش از راه دور در نظام آموزش عالی کشور ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: آموزش از راه دور، ارزشیابی، اعتبارسنجی، تضمین کیفیت

۱. Distance education

* استادیار مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور (نویسنده مسئول: remohammadi@yahoo.ca)

** همکار پژوهشی مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور

*** همکار پژوهشی مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور

**** همکار پژوهشی مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور

۱- مقدمه

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، مؤسساتی هستند که در جهت تعالی و سرآمدی به مأموریت و اهداف خود عمل می‌کنند و در سطح وسیع‌تر، رهبری قشر فرهیخته جامعه را به عهده دارند (سینگ^۱، ۲۰۰۶: ۲۰) و به همین دلیل از ارکان توسعه و رفاه کشورها محسوب می‌شوند. در جوامع کنونی، ضرورت توجه به توسعه پایدار^۲ کشورها، اثربخشی و کارآمدی آموزش عالی را دستخوش دگرگونی کرده است (بازرگان، ۱۳۸۵: ۲۶). از آنجا که گسترش آموزش یکی از ارکان توسعه علمی، رشد اجتماعی، شکوفایی استعدادها و زمینه‌ساز خلاقیت‌های انسانی است که آموزش‌های متعارف و جاری به تنهایی برای برقراری این رکن مهم کافی نیست، توجه به روش‌های جدید آموزش و اجرای برنامه‌های آموزش از راه دور برای دستیابی به هدف‌های توسعه لازم و ضروری می‌باشد (دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۳). گزارش‌های اخیر منطقه‌ای و ملی مجامع جهانی با توجه به جهانی شدن، رشد اقتصاد دانش‌محور، برنامه‌های یادگیری مادام‌العمر، توسعه کاربرد فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات و رشد روزافزون تقاضای مردم برای دسترسی به آموزش عالی، اهمیت آموزش از راه دور را نشان می‌دهد. بر این اساس در طول دهه‌های ۱۹۸۰-۱۹۷۰، بسیاری از کشورهای جهان، به منظور برآوردن نیازهای گروه‌های مختلفی از مردم از قبیل بزرگسالان شاغل، فارغ‌التحصیلان، فراگیران، معلمان و زنان خانه‌دار مؤسسات یا برنامه‌های آموزش از راه دور را در سطح آموزش عالی ایجاد نمودند (یونگ^۳، ۲۰۰۲).

به‌طور کلی مفهوم آموزش از راه دور مفهومی بحث‌برانگیز است که تمام سطوح تحصیلات رسمی، غیررسمی، مادام‌العمر، عمدی و غیرعمدی را در برمی‌گیرد (بت، ۲۰۰۳). نزدیک‌ترین مفهوم آموزش از راه دور، کاهش موانع زمانی و مکانی و محدودیت‌های مربوط به برخی از مقررات نظام آموزشی متعارف به منظور ایجاد زمینه‌های ارائه آموزش عالی به افرادی که به دلیل عدم دسترسی به مراکز آموزشی، نداشتن فرصت کافی و محدودیت‌های شغلی و اقلیمی، از امکان کمتری برای بهره‌مندی از آموزش متعارف برخوردارند، می‌باشد. این نوع آموزش به سه روش

۱. Singh

۲. Sustainable development

۳. Yeung

مکاتبه‌ای (کتاب‌های خودآموز و کلاس‌های رفع اشکال)، دیداری - شنیداری (رسانه‌های دیداری و شنیداری، رادیو و تلویزیون) و الکترونیکی (رایانه و نرم‌افزارهای آموزشی، شبکه اینترنت) صورت گرفته و امکان برخورداری از آموزش بیشتر، کاهش هزینه‌های آموزشی، افزایش دامنه مطالب ارائه شده، انعطاف‌پذیری آموزش‌ها و مزایای متعدد دیگر را به همراه دارد (مک وای لینچ، ۲۰۰۰). این برنامه‌ها می‌تواند پاسخگوی نیاز کسانی باشد که به علت مشکلاتی نظیر کمبود وقت، دوری مسافت، معلولیت و موارد مشابه فرصت استفاده از دانشگاه‌ها را ندارند تا از این طریق به دانسته‌های خود بیفزایند (بقایی مقدم، ۱۳۸۲: ۲۷۶). همچنین با به‌کارگیری این نوع آموزش و با بهره‌مندی از فناوری‌های جدید در ارائه خدمات آموزشی، فرایند یادگیری با مشارکت یادگیرندگان تسهیل می‌شود (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۶). در ادامه برای رسیدن به زبانی مشترک، برخی تعاریف به کار رفته در این مقاله ارائه می‌شود.

جدول (۱) تعاریف آموزش از راه دور

ردیف	تعاریف	ارائه دهنده
۱	نظام آموزش نوینی برای سازماندهی فرایند یاددهی- یادگیری به منظور برقراری تسهیلات لازم برای یادگیری مستقل، خودارزایی تحصیلی و برقراری ارتباط دوجانبه بین یاددهنده و یادگیرنده که به لحاظ زمانی و مکانی از یکدیگر جدا هستند و با استفاده از راهبردهای مناسب فناوری آموزشی.	(ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۸)
۲	نوعی یادگیری طراحی شده که معمولاً در مکانی متفاوت از محل تدریس رخ می‌دهد و مستلزم تکنیک‌های خاص طراحی درسی و آموزشی و روش‌های خاص ارتباطی با ابزارهای الکترونیکی به همراه تدارکات خاص سازمانی و مدیریتی می‌باشد.	(مور و اندرسون، ۲۰۰۳)
۳	نظام آموزش که سازمان و نه معلم، برای سازماندهی فرایند یاددهی- یادگیری برنامه‌ریزی نموده است و هدف آن گزینش و کاربرد راهکارهای مناسب برای استفاده از فناوری‌های جدید در آموزش، تسهیل ارتباط دوسویه میان معلم و شاگرد، فراهم کردن زمینه‌های یادگیری مستقیم و ارزشیابی نتایج دانش توسط خود یادگیرندگان.	(کیگان، ۱۹۹۳، به نقل از فرج اللهی و همکاران، ۱۳۹۰)
۴	آموزش از راه دور فرایندی آموزشی است که در آن بخش زیادی از تدریس را شخصی انجام می‌دهد که از نظر زمانی و مکانی از یادگیرنده جدا شده است. این فرایند و جریان، مبتنی بر ارتباطات و فناوری‌ها به وجود آمده و گسترش یافته است.	پراتون و همکاران به نقل از عربانی دانا، ۱۳۸۴)
۵	در این شیوه آموزشی گرچه بین معلم و فراگیر فاصله وجود دارد اما تعامل	(مور، ۱۹۹۰)

۱. Moore& Anderson

۲. Keegan

ارائه دهنده	تعاریف	ردیف
	(انگیزه، توضیح، پرسش و راهنمایی) و همچنین انتخاب روش‌های تدریس (اهداف، برنامه‌ریزی درسی، و راهبردهای آموزش) با ابزارهای نوشتاری الکترونیکی یا مکانیکی اجرا می‌شود.	
(فرج‌اللهی ۱۳۹۱).	نوعی روش آموزشی است که یادگیری در آن فردی، مستقل و متکی به فراگیر است، گفتمان آموزشی را رسانه‌ها سازمان آموزشی با استفاده از رسانه‌ها هدایت می‌کند و ضمن توجه به تعامل بین یاددهنده و یادگیرنده‌ها تاکید به ارتباط غیرمجاورتی بین اجزاء آموزشی آن می‌باشد که با استفاده از فناوری‌های مختلف (چاپ، تلفن، رادیو، تلویزیون و رایانه) به عنوان پل ارتباطی صورت می‌گیرد.	۶

به‌طور کلی آموزش از راه دور پدیده‌ای است که در پی تمایل فراگیران به دسترسی غیر حضوری به مطالب درسی، محدودیت‌های زمانی، مکانی و مشکلات حضور به موقع اجباری در کلاس‌های درسی به وجود آمده است (آنانیموس^۱، ۲۰۰۱).

گسترش فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات ایجاد پدیده‌ای با عنوان جهان الکترونیکی در قرن حاضر فرصت‌هایی را برای ارتباطات دو جانبه فراهم آورده است که با بهره‌گیری از آنها می‌توان آموزش از راه دور را مؤثرتر و بهتر از گذشته ارائه کرد. نتیجه این رشد و گسترش ارتباطات دوجانبه، رشد و گسترش سازمان‌ها و مؤسسات آموزش از راه دور در عرصه ملی و بین‌المللی است. در این باره طبقه‌بندی ارائه شده از نظام‌ها در قالب نسل‌های مختلف به ما کمک می‌کند تا اجزاء تشکیل دهنده هر نظام را در محدوده زمانی مشخص بهتر بشناسیم و تشریح نماییم.

نسل اول: مهم‌ترین فناوری که در این نسل به کار می‌رفت، کتاب‌های درسی و جزوه‌های راهنمای مربوط به هر دوره بود. البته این‌گونه مواد چاپی تنها به متون و کتاب‌های مرجع ختم نمی‌شوند بلکه این مواد را گروهی از متخصصان زبده و ماهر به‌طور دقیقی طراحی شد و به نحو هدف‌مندی تولید می‌کنند. این گروه شامل:

- طراح آموزشی آشنا با نظریه‌های یادگیری رفتاری
- متخصصان موضوع درسی
- هنرمندان گرافیک ماهر
- ویرایشگر زبده

۱. Anonymous

- مدیر پروژه برای اداره بودجه و مدیریت زمان یکی از مهم‌ترین خصوصیت‌های فناوری نسل اول، به حداکثر رساندن آزادی و استقلال دانشجویان است، به نحوی که به نظام‌های «مطالعه مستقل» معروف است.

نسل دوم: نسل دوم در دوره‌ای شکل گرفت که فناوری‌های جدیدتر جمعی رسانه‌های رادیو و تلویزیون به وجود آمد و نظریه یادگیری شناختی با استقبال روزافزونی مواجه شده بود. پیشرفت در نظریه یادگیری شناختی باعث شد تا سازمان-دهنده‌های پیشرفته، ایفای نقش‌ها، تصاویر خلاصه و هم‌تایان شبیه‌سازی شده، کاربران را به دنیای رسانه‌ای پیچیده‌ای بکشانند. به هر حال تعامل مستقیم میان اساتید و دانشجویان این نسل محدود به تکنولوژی بود که غالباً در نسل اول (تلفن و نامه) نیز استفاده شده بود.

نسل سوم: نسل سوم از مزیتی همچون امکان برقراری تعاملات انسانی هم‌زمان و غیرهم‌زمان که با مجموعه‌ای از فناوری‌های ارتباطات از راه دور - به ویژه همایش‌های صوتی، تصویری و رایانه‌ای - فراهم شده است، برخوردار می‌باشد. نظریه یادگیری ساختن‌گرایانه نسل سوم، نظام‌های آموزش از راه دور را با هدف خلق فرصت‌هایی برای دانشجویان در جهت ایجاد و بازسازی دانش، چه به عنوان افرادی مستقل و چه به عنوان اعضای گروه‌های یادگیری، مورد پذیرش قرار داده است.

نسل چهارم: این نسل توانسته است سه ویژگی عمده و اولیه شبکه یعنی: بازیابی حجم گسترده‌ای از اطلاعات محتوایی، ظرفیت تعاملی ارتباطات مبتنی بر رایانه و قدرت پردازشگرهای محلی را با هم تلفیق کند.

نسل پنجم: به‌طور خلاصه، نسل پنجم توانسته است «هوش مصنوعی^۱» را به توانایی‌های شبکه اضافه نماید و یا آن‌گونه که «برنوزلی»، طراح اصلی شبکه، می‌گوید نوعی اشتراک معنایی را به وجود آورد که «عوامل خودکار» انسانی و غیرانسانی را قادر خواهد نمود تا به جستجو و فرآوری اطلاعات در شبکه بپردازند. با مروری بر «نسل‌های آموزش از راه دور» در می‌یابیم که نوع، میزان و یکپارچگی انواع و اشکال تعامل، عنصر اساسی و تعیین‌کننده هر نسل است (زارعی زوارکی و صفایی موحد، ۱۳۸۴).

تاریخچه آموزش از راه دور در ایران و جهان

آموزش از راه دور نظام آموزشی نسبتاً جدیدی است که در کنار نظام آموزش سنتی، کارایی خود را در بسیاری از کشورها نشان داده است. اتخاذ شیوه ارائه آموزش از راه دور با شرایط جمعیتی و ویژگی‌های اقلیمی هر کشور انطباقی خاص دارد و با توجه به ضرورت‌های آموزشی در کشورها شکل گرفته و با عنوان‌ها و منظوره‌های گوناگونی به کار رفته است. مثلاً در انگلستان به عنوان اصطلاحی کلی که در بردارنده گسترده‌ای از راهبردهای تدریس و یادگیری مرتبط با آموزش یا تحصیل مکاتبه‌ای بعد از آموزش دوره متوسطه، در ایالات متحده روشی برای تحصیل در خانه بعد از دوره متوسطه و مطالعه مستقلی در آموزش سطح بالاتر و در استرالیا به عنوان مطالعات بیرونی مطرح است (کیگان، ۱۹۹۰: ۹ و ۲۸).

در سال ۱۸۳۶ میلادی، دانشگاه هاوایی انگلستان به عنوان یکی از نخستین آکادمی‌های توسعه آموزش‌های مکاتبه‌ای شکل گرفت. در ایالت متحده آمریکا در دهه ۱۸۷۰ گام‌های آغازین در این راه برداشته شد. آموزش از راه دور به عنوان وسیله‌ای برای ارائه محتوای دوره و نیز تکمیل برنامه‌های آموزشی، روند رو به رشد سریعی را در آموزش عالی آمریکا داشته است. تأسیس دانشگاه آزاد بریتانیای کبیر^۱ در سال ۱۹۶۹ سبب شد که دانشگاه‌های آموزش از راه دور در چندین کشور به‌ویژه کشورهای اروپایی و آسیایی تأسیس شود. این دانشگاه‌ها شامل دانشگاه ملی آموزش از راه دور در اسپانیا^۲ (۱۹۷۲) دانشگاه آزاد علامه اقبال^۳ در پاکستان (۱۹۷۴)، دانشگاه آزاد^۴ در تایلند (۱۹۷۸)، دانشگاه آزاد ملی کره^۵ (۱۹۸۲)، دانشگاه تربوکا در اندونزی^۶ (۱۹۸۴) و دانشگاه آزاد ملی ایندیرا گاندی در هند^۷ (۱۹۸۵) می‌باشد (حسینی، طالب‌زاده، ۱۳۸۶).

به دنبال تحولات جهانی در زمینه آموزش از راه دور و کاربرد فناوری نوین، اولین حرکت در فعالیت‌های سمعی و بصری ایران در سال ۱۳۴۱ آغاز گردید (فرج‌اللهی و

۱. United Kingdom Open University (UKOU)

۲. Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)

۳. Allama Iqbal Open University (AIU)

۴. Sukhothai Thammathirat Open University (STOU)

۵. Korea National Open University (KNOU)

۶. Universitas Terbuka (UT)

۷. Indira Gandhi National Open University (IGNOU)

دهباشی، ۱۳۸۹: ۸۰). در سال ۱۳۵۰ دانشکده‌ای در دانشگاه ابوریحان بیرونی برای ارائه آموزش از راه دور و به طریق «مکاتبه‌ای» شکل گرفت. آموزش از راه دور در دانشگاه ابوریحان بیرونی، تلفیق مجموعه‌ای از ابزارهای آموزش حضوری و آموزش از راه دور بود. کتاب و مواد چاپی محور اصلی این ابزارها به شمار می‌آمد و در حقیقت اساس آموزش مکاتبه‌ای را تشکیل می‌داد (عظیمی، ۱۳۸۶). اولین واحد پیشقدم در راه اندازی و استفاده از آموزش از راه دور در ایران، دانشگاه پیام نور است که در مهرماه ۱۳۶۷ تأسیس شد و در حال حاضر تنها متولی رسمی برگزاری دوره‌های آموزش از راه دور دانشگاهی می‌باشد که در اساسنامه آن عنوان دانشگاه باز و از راه دور درج گردیده است (فرج‌اللهی و همکاران، ۱۳۹۱). آموزش از راه دور در دانشگاه پیام نور بیشتر به صورت مکاتبه‌ای (لوح‌های فشرده آموزشی، تجهیزات رایانه‌ای و کتاب‌های خودآموز - کلاس‌های مرور درس، رفع اشکال و ارائه مشاوره‌های تحصیلی) ارائه می‌شود و با بهره‌گیری از فناوری آموزشی و تأکید بر دانشجو محوری در یادگیری، ضرورت حضور دانشجو در کلاس‌های درسی را کاهش می‌دهد (حسینی، طالب‌زاده، ۱۳۸۶). نگاهی به روند راه‌اندازی و ایجاد واحدهای دانشگاهی دانشگاه پیام نور از سال ۱۳۶۷ تاکنون دلیل مستدل بر این مطلب است که در کنار رشد کمی، بسیاری از الزامات ایجاد یک واحد دانشگاهی رعایت نگردید. و در برهه‌ای از زمان، به دلیل تفاوت با سایر مؤسسات آموزش عالی از حد قابل قبول و اولیه خود خارج شده است. به‌طور کلی تحولات دانشگاه پیام نور را می‌توان به چهار دوره تقسیم کرد:

دوره اول: افتتاح و جذب اولین گروه دانشجویی

دانشگاه پیام نور براساس تصمیمات جلسات ۹۴ مورخ ۲۷ آبان ۱۳۶۵ و ۹۷ مورخ ۲۵ آذر ۱۳۶۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی عملاً با پذیرش اولین گروه دانشجو در مهرماه ۱۳۶۷ تأسیس شد. این دانشگاه پس از تأسیس، با پذیرش اولین گروه دانشجویی خود در پنج رشته تحصیلی و در ۲۸ مرکز باقی‌مانده از دانشگاه ابوریحان بیرونی و دانشگاه آزاد ایران از مهرماه سال تحصیلی ۶۸-۱۳۶۷ فعالیت آموزشی خود را آغاز کرد. در این دوره اکثر دانشجوهای جذب شده کارمندان دولت و افراد شاغل بودند. کلاس‌های دانشگاه فقط روزهای پنج‌شنبه و جمعه تشکیل می‌شد.

دوره دوم: افزایش تعداد مراکز و استفاده از ساختمان‌های دولتی

در این دوره ساختمان‌های متروکه دولتی و ساختمان‌های بدون استفاده سایر وزارت‌خانه‌ها به دانشگاه پیام نور داده شد تا مراکز خود را گسترش دهد. در این دوره علاوه بر کارمندان شاغل، جوانان جویدی تحصیل نیز براساس آزمون سراسری به دانشگاه پیام نور وارد می‌شدند و همین باعث افزایش کلاس‌های دانشگاه پیام نور در طول هفته شد. این دوره دانشگاه از نظر کیفی نامطلوب بود.

دوره سوم: رشد بسیار زیاد دانشگاه از نظر کمی

در این دوره با کمک‌های دولت، دانشگاه شروع به احداث مراکز جدید کرد ولی این بار ساختمان‌های استاندارد ساخته شد. با شروع ساخت و ساز، بسیاری از مراکز دانشگاه به ساختمان‌های جدید انتقال پیدا کردند و همین باعث رشد کیفی دانشگاه شد. در این دوره مراکزی که از قبل ساختمان‌های خوبی داشتند رشد کیفی بیشتری داشتند. و ساختمان‌های خود را با وسایل پیشرفته آموزشی و آزمایشگاه‌ها و کتابخانه‌ها و سامانه‌های امنیتی تجهیز کردند. این دوره تحول عظیمی در دانشگاه پیام نور به وجود آورد و چهره این دانشگاه را به کلی عوض کرد.

دوره چهارم: شروع رشد کیفی دانشگاه

در این دوره که به تازگی آغاز شده است رشد کمی دانشگاه عملاً متوقف شد و مسئولان دانشگاه همه توان خود را برای رشد کیفی دانشگاه به کار گرفتند. ولی به یک‌باره در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰ تعداد زیادی رشته به رشته‌های دانشگاه پیام نور اضافه شد به طوری که هم اکنون در این دانشگاه بیشتر رشته‌های مهندسی دایر است. البته اکنون که بزرگ‌ترین دانشگاه دولتی ایران، شعار خود را (آموزش عالی برای همه) عملی کرده است تصمیم دارد از نظر کیفی نیز به بهترین حد ممکن برسد (ظهور، ۱۳۷۶، پرتال دانشگاه پیام نور). دانشگاهی که فعالیت آموزشی خود را با پذیرش اولین گروه دانشجویی در پنج رشته تحصیلی و در ۲۸ مرکز آغاز کرد، علاوه بر پذیرش دانشجو از طریق آزمون سراسری که هر ساله توسط سازمان سنجش برگزار می‌گردد، با برگزاری دوره‌های فراگیر نیز دانشجو می‌پذیرد و در حال حاضر دستاوردهای خود را شامل: پوشش حدود سی درصدی از کل دانشجویان کشور، توسعه بیش از پانصد مرکز و واحد دانشگاهی در دورترین نقاط کشور، کسب رتبه دوم آسیا و رتبه ششم جهان در میان دانشگاه‌های باز و از راه دور، کسب رتبه برتر فرهنگی دانشگاه‌های ایران در سال ۱۳۸۹، کسب رتبه برتر خدمت‌رسانی به

دانشجویان شاهد و ایثارگر در سال ۱۳۹۰ و رتبه هشتم در میان دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی ایران در سال ۱۳۹۱ می‌داند (سایت دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۳).
نگاهی به وضعیت واحدهای دانشگاهی تابعه دانشگاه پیام نور در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها شاید بیشتر زوایای رشد کمی این دانشگاه را نشان می‌دهد.

جدول (۲) تعداد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دایر*

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم	مراکز آموزش عالی فنی-حرفه‌ای	مؤسسات آموزش عالی وابسته به سایر دستگاه‌های اجرایی	واحدهای دانشگاه پیام نور	واحدهای دانشگاه علمی کاربردی	مؤسسات آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی	واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی	دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقل علوم پزشکی وابسته به وزارت بهداشت	جمع
۳۱۸	۱۰۷	۲۸	۵۶۹	۷۴۰	۳۴۴	۴۰۸	۴۴	۲۵۵۸

*منبع: سازمان سنجش آموزش کشور

با توجه با آنچه بیان گردید، طی چند دهه اخیر تعداد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از راه دور گسترش قابل توجهی داشته است و بنابر این ضرورت تمرکز بر کیفیت آنها بیش از پیش احساس می‌شود.

در بیان دانشگاهی، کیفیت عبارت است از مجموعه ویژگی‌های دانش‌آموختگان، آثار علمی منتشر شده و خدمات تخصصی اعضای دانشگاه که توانایی‌های نظام را در تحقق خواسته‌های بیان شده یا اشاره شده نمایان کند. سنجش و کسب اطمینان از استحکام و ایمنی منابع و فرآیند تولید خدمات آموزشی و قضاوت درست در زمینه مطلوبیت عوامل درون‌داد (هیأت علمی، دانشجو، برنامه درسی و موارد مشابه)، فرآیند (تدریس، یادگیری و موارد مربوط) و برون‌داد (دانش‌آموختگان و سایر موارد) نظام دانشگاهی بر عهده نظام ارزشیابی است که با الگوی اعتبارسنجی، ضمن نظارت و اصلاح فرآیند و فرآورده فعالیت‌های آموزشی، رتبه علمی دانشگاه را نیز می‌سنجند (محمدی و همکاران، ۱۳۸۴).

کیفیت در آموزش از راه دور برای تحقق چنین هدف‌هایی است: بهبود دسترسی دانشجویان به برنامه‌ها و فرایندهای دوره مورد نظر و بهبود اثربخشی آموزش با ارائه

فرصت‌های افزایش یافته برای یادگیری گروهی و مسئله-محور، کاهش زمان اضافی برای رشته‌های در حال تدریس، توانمندسازی و ترغیب دانشجویان به مباحث ساختاریافته و متقابل؛ ارائه فرصت‌هایی برای پیش‌بینی و بازبینی منابع برخط؛ تسهیل سطوح افزایش یافته‌ای از همکاری مدرسان با دانشجویان به صورت گروهی و فردی؛ ارائه آموزشی که کاربرد درست و مطمئن ابزارهای آموزش الکترونیکی را تضمین می‌کند؛ همکاری با کارشناسان مواد در حال تدریس به منظور تضمین اینکه فناوری به شیوه‌ای به کار گرفته می‌شود که نیازهای منحصر به فرد آنها را شناسایی و رویکردهای نوآورانه را به شیوه‌هایی که با مواد در حال تدریس مرتبط می‌باشد، تنظیم می‌کند (دویدزیچ^۱ و همکاران، ۲۰۱۱).

بنابراین آموزش از راه دور نیز به عنوان بخش جدید نظام‌های آموزشی فعلی باید از کیفیت مطلوب و قابل قبول برخوردار باشد تا بتواند پاسخگوی نیازهای فراگیران و جامعه باشد. به بیان دیگر اگر این زیرنظام آموزشی بخواهد در نظام آموزش عالی پذیرفته شود و در زمینه‌های مربوط به یادگیری و تدریس موفقیت چشمگیری را به دست آورد، ناگزیر است که به جنبه کیفیت نیز توجه کند، زیرا همان‌گونه که بیان شد مخاطبان و ذی‌نفعان مؤسسات آموزش عالی انتظار زیادی در خصوص کیفیت مطلوب خدمات مؤسسات ارائه دهنده این نوع آموزش دارند تا جایی که کیفیت آنها به یکی از مطالبه‌های کلیدی و اصلی تبدیل شده است (مک^۲، ۲۰۰۲).

با توجه به اهمیت کیفیت، لازم است که در آموزش از راه دور علاوه بر توسعه کمی آن در جهت پاسخ به مطالبات ذی‌نفعان، تحقق مأموریت و اهداف محوله، کاهش هزینه‌ها و افزایش دسترسی متقاضیان آموزش عالی، بُعد کیفی آن نیز به منظور توجیه اجرای برنامه‌های آموزش الکترونیکی و ضرورت تأمین الزامات و استانداردهای مورد نظر، مورد توجه قرار گیرد تا بدین وسیله شاهد پویایی و اعتلای بیشتر مراکز آموزش عالی از راه دور در کشور باشیم. چاو^۳ و همکاران (۲۰۰۶) چارچوبی را برای فهم کیفیت دوره‌های یادگیری از راه دور ارائه کرده‌اند. بر اساس چارچوب ارائه شده کیفیت دوره‌های آموزش از راه دور، تابعی از شش عنصر وابسته و مرتبط به هم، به ترتیب زیر است:

۱. Devedžić,

۲. Mac

۳. Chao

- ۱) طراحی برنامه درسی - نحوه تلفیق فناوری با برنامه درسی و در نظر گرفتن تعداد عناصر برنامه درسی، ویژگی‌ها و ارتباط بین آنها.
 - ۲) طراحی آموزشی - نحوه تعیین و بیان اهداف یادگیری، تدارک فعالیت‌های یادگیری، انتخاب راهبردهای تدریس و استفاده مناسب از رسانه‌ها.
 - ۳) طراحی وب - تدارک ابزارهایی که کاربر برای تعامل با محتوا، معلم و سایر یادگیرندگان به کار می‌گیرد. از جمله این ابزارها می‌توان به قابلیت‌های کاربری فناوری و رابط‌های گرافیکی اشاره کرد.
 - ۴) تدریس و تسهیل فرآیند آموزش - تصمیم‌گیری‌های مناسب برای اجرای برنامه درسی الکترونیکی و اقدام مرتبط با آن.
 - ۵) تجربه یادگیری - نتایج کمی و کیفی یادگیری که علاوه بر تدریس، فناوری و برنامه‌درسی از عوامل دیگری مانند پیش‌نیازها و مهارت‌های مورد نیاز یادگیرنده الکترونیکی تأثیر می‌پذیرد.
 - ۶) ارائه دوره - توجه به ساختار ظاهری محتوای دوره، مانند استفاده از نوع قلم‌ها، رنگ‌ها، صدا و تصاویر به صورت هماهنگ و به موقع. اما آنچه که در این زمینه مهم است توجه به آنها با هم و در قالب چارچوبی هم‌افزا و ساختار اجرایی مناسب می‌باشد.
- تجربه‌های بین‌المللی در زمینه موفقیت نظام‌های ارزشیابی و تضمین کیفیت، بیانگر وجود ساختارهای منسجم و هدفمند در سطوح مختلف نظام‌های آموزش عالی است. به عبارت بهتر کلید موفقیت همه نظام‌های آموزش عالی موفق و پیشرفته، چه آموزش عالی معمول و چه از راه دور، توجه به کیفیت و طراحی ساختار مناسب برای ارزشیابی است. همین امر باعث شده است که اکثریت نظام‌های آموزش عالی نیز در جهت تحقق این مهم گام بردارند. با توجه به گسترش روزافزون آموزش عالی از راه دور در ایران، این پژوهش درصدد است تا با مطالعه تطبیقی نظام‌های ارزشیابی کیفیت آموزش عالی از راه دور در کشورهای صاحب تجربه، به این سؤال که چارچوب ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور در دیگر کشورها چگونه است، پاسخ دهد.

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش کیفی با شیوه مطالعه اسنادی (سندکاوی) و بررسی تطبیقی می‌باشد. یعنی برای بررسی انتقادی و تفسیر تحلیلی فعالیت‌ها و تجربه‌های سطح ملی از روش مطالعه اسنادی استفاده شده است. بنابر این در این تحقیق، پژوهشگران با جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اسناد و مدارکی که مربوط به موضوع پژوهش بود، سعی بر یافتن پاسخی قابل قبول برای سوالات خود داشته‌اند. بر این اساس، مروری بر اسناد، یکی از روش‌های شناخته شده است که پژوهشگر می‌تواند بدان وسیله ارزش‌ها و باورهای جامعه یا افراد مورد مشارکت را به تصویر بکشد (مارشال، راسمن، ۱۳۷۷: ۱۸). پس از توصیف موضوع به تبیین و تحلیل مقایسه‌ای آن در جامعه آماری مورد مطالعه پرداخته شد که موجبات شناخت هر چه بیشتر ارزشیابی کیفیت نظام آموزش عالی از راه دور را فراهم می‌آورد و نقاط اشتراک و افتراق آنها را شناسایی می‌کند که می‌تواند مبنایی برای الگوبرداری و کاربرد ارزشیابی کیفیت آموزش عالی از راه دور در نظام دانشگاهی ایران باشد. به عبارت دیگر توصیف، اولین مرحله تحلیل و مقایسه محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل نظام‌های ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی کشورهای دارای تجربه در این حوزه (ده کشور آمریکا، کانادا، انگلستان، سوئد، مجارستان، آفریقای جنوبی، عربستان سعودی، اردن، استرالیا و هند (از پنج قاره) بر اساس اسناد و مدارک مورد بررسی از شبکه بین‌المللی نهادهای تضمین کیفیت^۱ و شبکه‌های ملی تضمین کیفیت می‌باشد.

۳- ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور

ارزشیابی در آموزش از راه دور با هدف بهبود مستمر، ارتقا و تضمین آن مسئله‌ای بحث‌انگیز است. در این زمینه برخی استدلال می‌کنند که این نوع آموزش از چارچوب آموزش حضوری پیروی نماید، در حالی که برخی دیگر ادعا می‌کنند که با توجه به وجوه افتراق در ابعاد سازماندهی، ثبت نام و عملکرد، ساز و کار ارزشیابی یا هدف تضمین کیفیت این نوع آموزش بسیار متفاوت است. برخی از افراد مدافع استفاده از دستورالعمل‌ها و استانداردهای خاص آموزش از راه دور، بر این باورند که،

صرف نظر از فناوری، اصول اساسی کیفیت تدریس و یادگیری نیز باید اعمال شود (جانگ و لاجم، ۲۰۱۱).

فارغ از ساختار و چارچوب اجرایی مدیریت کیفیت، اصل مورد اجماع این است که آموزش از راه دور به عنوان بخش جدید نظام‌های آموزشی فعلی باید از کیفیت مطلوب و قابل قبول برخوردار باشد تا بتواند پاسخگوی نیازهای فراگیران و جامعه باشد. به بیان دیگر ضرورت پذیرش این آموزش در نظام آموزش عالی موفقیت چشمگیر آن و در زمینه‌های یادگیری و تدریس، توجه به جنبه کیفیت است. همان‌گونه که بیان شد مخاطبان و ذی‌نفعان مؤسسات آموزش عالی انتظار زیادی در خصوص کیفیت مطلوب خدمات مؤسسات ارائه دهنده این نوع آموزش دارند تا جایی که کیفیت آنها به یکی از موضوعات مهم و اصلی تبدیل شده است (مک، ۲۰۰۲). کیفیت آموزشی این دوره‌ها ابعاد زیادی دارد که از جمله آن می‌توان به تعامل (ارتباط مربی با مربی و با یادگیرندگان، ارتباط یادگیرندگان با یکدیگر و ارتباط مربی و یادگیرندگان با محتوی)، طراحی دوره، میزان دسترسی، عناصر چندرسانه‌ای، کیفیت ارزشیابی، بازخورد، سازماندهی دوره (مواد درسی، محتوی، تکالیف و تمرین‌ها) و دسترسی به مربی اشاره کرد (فانتین^۱، ۲۰۰۳). بر این اساس، توسعه سریع تضمین کیفیت در آموزش از راه دور در سراسر جهان رو به تقویت است و با وجود تنوع فرهنگ‌ها و پیشینه‌های متفاوت کشورهای صنعتی و نیمه‌صنعتی، تضمین کیفیت در نظام‌های آموزش عالی از راه دور به‌طور گسترده‌ای به عنوان چارچوبی از ایده‌ها و شیوه‌هایی که در آن مدیریت یادگیری از راه دور صورت می‌گیرد، ایجاد شده است (تایت^۳، ۱۹۹۳).

۴- بررسی چارچوب ارزیابی و تضمین کیفیت در کشورهای منتخب براساس اسناد و اطلاعات اعتباریابی شده

رویکردهای کیفیت در آموزش عالی با یکدیگر متفاوت است و به زمینه‌ای که آموزش عالی در آن ارائه می‌شود بستگی دارد (کالینز و روبانجو، ۲۰۰۸: ۴). عوامل زمینه‌ساز کیفیت تا حد زیادی درون مؤسسات قرار گرفته‌اند و تضمین کیفیت، به‌طور عمده با

1. Jung & Latchem

2. Fountain

3. Tait

تضمین کیفیت فرایندهای مؤسسه‌ای و نظام‌های ملی در برگیرنده این مؤسسات مرتبط می‌شود (کیتز، ۲۰۰۷: ۲). آموزش عالی از راه دور نیز به عنوان یکی از مراکز متولی امر آموزش عالی در سطح کشور از این قاعده مستثنی نیست و در صورت توجه نظام‌مند و اصولی به بحث کیفیت و مطالعه نظام‌دار ساختارها و رویه‌های تأثیرگذار بر آن، می‌تواند به هدف بهبود، ارتقاء و تضمین کیفیت، جامه عمل پوشاند. از آنجا که در دهه‌های اخیر اکثر نظام‌های دانشگاهی از راه دور به تشکیل نظام ارزیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت خود اقدام نموده‌اند، در این مقاله چارچوب تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور در کشورهای دارای تجربه از پنج قاره جهان بر اساس اسناد و اطلاعات معتبر بررسی شده است.

۴-۱- امریکا و امریکای شمالی

۴-۱-۱- امریکا

مؤسسه اعتبارسنجی آموزش عالی^۱ تنها سازمان غیردولتی آموزش عالی است که کیفیت منطقه‌ای و سازمان‌های سنجش اعتبار برنامه را تصدیق می‌کند. این سازمان در سال ۲۰۰۲ سند اعتبارسنجی و تضمین کیفیت در آموزش از راه دور را منتشر نمود که در آن هفت حوزه کلیدی تصریح شده است:

۱- مأموریت مؤسسه، ۲- ساختار سازمانی مؤسسه، ۳- منابع مؤسسه، ۴- ساختار و برنامه‌ریزی، ۵- پشتیبانی استادان، ۶- پشتیبانی دانشجویان، ۷- خروجی‌های یادگیری دانشجویان (لوسکاسکا^۲ و همکاران، ۲۰۱۱).

علاوه بر مؤسسه اعتبارسنجی آموزش عالی، نهادهای زیر نیز در زمینه ارزیابی و تضمین کیفیت مؤسسات آموزش عالی از راه دور فعالیت دارند:

-کنسرسیوم آموزش از راه دور آمریکا^۳ اصول آموزش از راه دور را برای این نوع آموزش تهیه کرده است. این اصول شامل طراحی برای یادگیری فعال و موثر، حمایت از نیازهای فراگیران، بهبود و حفظ زیرساخت‌های فناورانه و انسانی و حفظ تعهد اداری و سازمانی می‌باشد.

۱. Council for Higher Education Accreditation (CHEA)

۲. Loskoska

3. American Distance Education Consortium(ADEC)

-کارگروه مشارکت برای آموزش و پرورش ایالت ایندیانا^۱ مجموعه‌ای از اصول راهنمای آموزش از راه دور را شناسایی و اصولی را برای متولیان آموزش از راه دور فراهم می‌کند. این اصول حوزه‌های طراحی برنامه، توسعه هیأت‌علمی، ارزشیابی دوره، ارزیابی خروجی‌های دانشجویی، حق انتشار، مالکیت، خدمات پشتیبانی دانشجویی، منابع کتابخانه، پشتیبانی از توسعه هیأت‌علمی و آموزش، پشتیبانی فنی، حجم کار هیأت‌علمی، جبران، پاداش، تاییدیه دولت و اعتبارسنجی منطقه‌ای را پوشش می‌دهد. همچنین شورای آمریکایی در آموزش و پرورش^۲ معیارهای ارزیابی کیفیت آموزش از راه دور را تحت هفت حوزه طراحی آموزش، اهداف و نتایج، مواد یادگیری، فناوری، پشتیبانی یادگیرنده، تعهد سازمانی، موضوع، برنامه درسی/محتوای دوره، سازماندهی نموده است (شورای آمریکایی در آموزش و پرورش، ۲۰۱۳). همان‌گونه که از مطالب بالا برمی‌آید الگوی معمول برای ارزشیابی کیفیت نظام آموزش از راه دور در آمریکا، الگوی اعتبارسنجی می‌باشد.

۴-۱-۲-کانادا

آموزش عالی از راه دور در تعدادی از دانشگاه‌های کانادا در حال اجرا می‌باشد. از این رو نظام ارزشیابی و تضمین کیفیت در دو دانشگاه آتاباسکا و گوئلف به عنوان نمونه بررسی شده است.

دانشگاه آتاباسکا^۳: سازوکارهای تضمین کیفیت دانشگاه آتاباسکا و طرح‌های پیشنهادی توسط شورای ارزیابی کیفیت پردیس آلبرتا بررسی می‌شود. دانشگاه آتاباسکا برای ارائه برنامه‌های آموزش از راه دور در سطح دانشگاه در آلبرتا دارای دستور و اختیار لازم از طریق قانون آموزش بعد از متوسطه آلبرتا و مجوز شورای حکومتی دولت برای اداره دانشگاه و اعطای مدارک می‌باشد. اعضای این شورا به پیشنهاد شورای ایالتی آلبرتا منصوب می‌گردند (یونسکو، ۲۰۰۶). فرایند تضمین کیفیت در این دانشگاه شامل: ارزیابی / نظارت، فرایند تضمین درونی کیفیت دوره/توسعه مواد، فرایند تضمین درونی کیفیت- ارزیابی، ارزیابی بیرونی و دعوت از کارشناسان بیرونی در طول دوره می‌باشد (سازمان آموزش مشترک المنافع^۴، ۲۰۰۹).

1 Indiana partnership for statewide education(IPSE)

2. The American Council on Education(ACE)

3. Athabasca University

4. Commonwealth of Learning

دانشگاه گونلف^۱: شورای تحصیلات تکمیلی انتاریو^۲، وابسته به شورای دانشگاه‌های انتاریو، مسئول تضمین کیفیت برنامه‌های کارشناسی ارشد این ایالت است و مجوز بررسی و بازبینی تمام طرح‌های پیشنهادی جدید برای برنامه‌های کارشناسی ارشد و بررسی در مورد چرخه هفت‌ساله برنامه‌های موجود را دارد. در سال‌های ۱۹۹۶-۱۹۹۷، شورای دانشگاه‌های انتاریو روشی برای ممیزی نظام‌مند برنامه‌های کارشناسی در همه دانشگاه‌های انتاریو ایجاد و مسئولیت این فعالیت را به یکی دیگر از مؤسسات وابسته به آن، یعنی شورای معاونان علمی انتاریو^۳ واگذار نموده است. شورای معاونان علمی انتاریو به نوبه خود یک کمیته ممیزی برای بررسی برنامه کارشناسی^۴ ایجاد کرد که از اواخر دهه نود، به سمت تضمین کیفیت تمام برنامه‌های مقطع کارشناسی در دانشگاه‌های ایالتی که با حداقل استانداردهای ایجاد شده برای آن (مأموریت مؤسسه و طرح توسعه سازگار)، می‌باشد، حرکت کرده است. هدف این برنامه، شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های موجود، تشویق و تشخیص کیفیت، مشخص کردن راه‌حل‌های ممکن برای مشکلات موجود یا پیش‌بینی شده و ترویج تغییرسازنده و همچنین به رسمیت شناختن تمام برنامه‌هایی است که می‌تواند بهبود یابد و حصول اطمینان از برنامه‌هایی که برای بررسی دقیق و منظم انجام شده است (موگراید^۵، ۲۰۰۶).

۴-۲-اروپا

۴-۲-۱-انگلستان

در سال ۱۹۹۷ نهاد تضمین کیفیت آموزش عالی^۶ به منظور ارائه خدمات تضمین کیفیت برای آموزش عالی انگلستان شروع به کار کرد. اگرچه دولت با بستن قرارداد با نهادها تا حدودی این سیستم را تأمین مالی می‌کند، اما سازمانی غیردولتی است. همچنین

۱. University of Guelph

۲. the Ontario Council of Graduate Studies (OCGS)

۳. Ontario Council of Academic Vice-Presidents (OCAV)

۴. Undergraduate Program Review Audit Committee (UPRAC)

۵. Mugridge

۶ Quality Assurance Agency for Higher Education(QAA)

شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور که متولی کیفیت این نوع آموزش است، در اصل توسط دولت در سال ۱۹۶۸ راه اندازی شد و در حال حاضر مستقل می‌باشد. لازم به ذکر است اعتبارسنجی برای همه ارائه‌دهندگان آموزش از راه دور امکان‌پذیر است. اعتبارسنجی بیان می‌کند که ارائه‌دهنده مطابق با استانداردهای کنترل کیفیت شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور عمل می‌کند. برای دستیابی به اعتبارسنجی، ارائه‌دهنده باید به‌طور منظم توسط شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور ارزیابی شود. ارائه‌دهندگان آموزش از راه دور در فرایندی اعتبارسنجی می‌شوند، حق عضویت مربوط به انجام این فعالیت را پرداخت می‌کنند و می‌توانند نمره کیفیت شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور را برای نشان دادن موفقیت خود مورد استفاده قرار دهند.

استانداردهای کنترل و تضمین کیفیت در آموزش از راه دور از جمله: مطالعه در منزل، دوره‌های مکاتبه‌ای، آموزش الکترونیکی، یادگیری‌های ترکیبی و کار-محور^۱ هستند. این استانداردها به شش بخش زیر تقسیم می‌شوند:

۱- نتایج، ۲- منابع، ۳- پشتیبانی، ۴- فروش، ۵- ارائه‌دهندگان آموزش از راه دور، ۶-

همکاری.

این استانداردها بر اساس موارد پیش‌بینی شده توسط شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور در نظر گرفته می‌شود، هر چند اجرای آنها ممکن است از موردی به مورد دیگر متفاوت باشد. عدم کسب استانداردهای شورا، ممکن است مانع از کسب تأییدیه اعتبارسنجی به ارائه‌دهنده این نوع آموزش شود، اما باید زمینه لازم برای اصلاح و بهبود اعتبارسنجی مستمر، مشخص گردد (لوسکاسکا و همکاران، ۲۰۱۱).

۴-۲-۲- سوئد

در سال ۲۰۰۱ نظام ملی ارزیابی کیفیت تأسیس و یک هیأت ملی از طرف دولت سوئد برای ارزیابی همه دانشکده‌ها و برنامه‌های شغلی در همه مؤسسه‌های آموزش عالی در یک دوره شش ساله تعیین شده است. نظام تضمین کیفیت جدید در سال ۲۰۰۷ به وجود آمد. این نظام از پنج قسمت به شرح زیر تشکیل شده است:

۱- بررسی سازوکارهای تضمین کیفیت در مؤسسه‌های آموزش عالی؛

۲- ارزیابی موضوع‌ها و برنامه‌ها؛

۳- ارزیابی مدارک اعطا شده؛

- ۴- ارزشیابی و مطالعات بنیادی؛
- ۵- شناسایی مراکز آموزش عالی.
- معیارهای کیفی مرتبط با آموزش از راه دور به شرح زیر می‌باشد:
- فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
 - ساختار و طرح‌ها؛
 - مهارت‌های مدرسان؛
 - هماهنگی با نیازهای دانش‌آموزان؛
 - تشکیلات و زیربنا (سازمان). نظام تضمین کیفیت سوئد، ارزشیابی از برنامه‌ها و دوره‌های تحصیل و ارزیابی مدارک تحصیلی را برعهده دارد (گزارش نهاد ملی سوئد، ۲۰۰۸).

۴-۲-۳- مجارستان

یکی از کارکردهای کمیته اعتبارسنجی مجارستان^۱، ارزیابی کیفیت دوره‌های یادگیری از راه دور می‌باشد. کمیته اعتبارسنجی مجارستان می‌بایست برای توسعه اعتبار مجموعه و تهیه پیش‌نویس الزامات آموزش از راه دور به منظور تسهیل یادگیری مادام‌العمر مشارکت داشته باشد (کمیته اعتبارسنجی مجارستان، ۲۰۰۱). مسئولیت کمیته اعتبارسنجی مجارستان ایجاد رویه‌های اعتبارسنجی در همه مؤسسات آموزش عالی در کشور از جمله برنامه‌های آموزش از راه دور ارائه شده در این مؤسسات می‌باشد. ارائه طرح پیشنهادی برای اعتبارسنجی یا عدم اعتبارسنجی مؤسسات آموزش عالی برای دوره‌ای مشخص در خصوص ارزیابی کیفیت مؤسسه به این کمیته محول شده است. همچنین به منظور کنترل کیفیت آموزش از راه دور، معیارهای کلی کیفیت، الزامات و تدارکات زیر می‌بایست ارزیابی و بررسی شود:

- چارچوب آموزش از راه دور (فناوری)؛
- دستیابی به اهداف آموزشی؛
- سازماندهی فرایند آموزش از راه دور؛
- مطالب آموزشی آموزش از راه دور؛
- سازماندهی برنامه آموزش از راه دور.

۴-۳- قاره آفریقا

۱. Hungarian Accreditation Committee (HAC)

تقریباً تمام نهادهای تضمین کیفیت در آفریقا مسئولیت تضمین کیفیت مؤسسات آموزش از راه دور را نیز بر عهده دارند. با این حال، تضمین کیفیت این نوع آموزش در آفریقا فعالیت بسیار کمی داشته است.

۴-۳-۱- آفریقای جنوبی

آفریقای جنوبی با دو دانشگاه آفریقای جنوبی و پلی تکنیک آفریقای جنوبی با دو نهاد بزرگ دانشجویی سابقه‌ای نسبتاً طولانی در مؤسسات آموزش از راه دور است. با این حال، از آنجا که اعتبارسنجی واقعی و فرایندهای ممیزی سابقه زیادی ندارد، تجربه این کشور تضمین کیفیت ملی در آموزش از راه دور اندک است.

آفریقای جنوبی آمادگی خود را برای ممیزی و اعتبارسنجی آموزش عالی با تاسیس کمیته کیفیت آموزش عالی^۱ در سپتامبر ۲۰۰۱ آغاز نمود و ممیزی مؤسسه‌ای و اعتبارسنجی برنامه‌ها از سال ۲۰۰۴ آغاز شد (هی وارد، ۲۰۰۶). اهداف نهاد تضمین کیفیت و اعتبارسنجی شورای آفریقایی آموزش از راه دور، به شرح زیر است:

- ترویج و توسعه چارچوب تضمین کیفیت آفریقایی از جمله معیارها و استانداردها برای هدایت مؤسسات به منظور اجرای تضمین کیفیت آموزش باز و از راه دور؛
- بهبود سازوکارهای کیفیت مؤسسه‌ای و فرایندهای نظارت، ممیزی و مشاوره برنامه‌ها

- ایجاد روابط همکاری با نهادهای مربوط مانند آموزش مشترک المنافع، یونسکو، شورای بین‌المللی آموزش از راه دور^۲، شورای دانشگاه‌های آفریقایی^۳ و نهادهای تضمین کیفیت منطقه‌ای و ملی^۴ (نهاد آموزش از راه دور آفریقای جنوبی^۵، ۲۰۱۱). همچنین در آفریقای جنوبی کمیته دائمی شورای آموزش عالی مسئول انجام ممیزی مؤسسه‌ای و اعتبارگذاری برنامه‌ها می‌باشد (کیل فویل^۶، ۲۰۰۵). معیارهای

۱. Higher Education Quality Committee (HEQC)

۲. Hayward

۳. International Council for Distance Education (ICDE)

۴. Association of African Universities (AAU)

۵. regional and national quality assurance bodies

۶. South African Institute for Distance Education (SAIDE)

۷. Kilfoil

تعیین شده در کارگاه تضمین کیفیت آموزش عالی کمیته کیفیت آموزش عالی و انجمن ملی آموزش از راه دور و سازمان آموزش باز در آفریقای جنوبی شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. چشم‌انداز، مأموریت و برنامه‌ریزی؛
۲. فرهنگ سازمانی، مدیریت و رهبری؛
۳. فراگیران؛
۴. توسعه کارکنان و منابع انسانی؛
۵. طراحی برنامه و توسعه و بازبینی؛
۶. مدیریت برنامه؛
۷. طراحی و توسعه دوره؛
۸. حمایت از یادگیرنده و پیشرفت؛
۹. سنجش و ارزشیابی یادگیرنده؛
۱۰. زیرساخت‌ها و منابع آموزشی؛
۱۱. مشاوره و گسترش خدمات پژوهشی
۱۲. همکاری و مشارکت (شورای آفریقای آموزش از راه دور^۱ نهاد تضمین کیفیت و اعتبارسنجی^۲، ۲۰۱۱).

۴-۴- کشورهای عربی

۴-۴-۱- عربستان سعودی

در عربستان سعودی، کمیسیون ملی برای ارزیابی و اعتبارسنجی دانشگاهی^۳ مسئول تضمین کیفیت برنامه‌های آموزش عالی است. این کمیسیون نسخه پیش‌نویس استانداردهای برنامه‌های یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور را تهیه نموده است، اگرچه استانداردهای ارائه شده، مشابه استانداردهای کلاس‌های آموزشی حضوری می‌باشد. (عبدالوحید عثمانی و الکارنی، ۲۰۱۳). در عربستان یازده استاندارد

۱. The African Council for Distance Education (ACDE)

۲. Quality Assurance and Accreditation Agency (QAAA)

۳. National Commission for Academic Accreditation and Assessment (NCAAA)

برای تضمین کیفیت و اعتبارسنجی برنامه‌های آموزش از راه دور تعیین شده است.

این استانداردها عبارتند از:

- مأموریت و اهداف؛
- اداره نمودن و مدیریت؛
- مدیریت فرایندهای تضمین کیفیت؛
- یاددهی و یادگیری؛
- مدیریت دانشجویان در خصوص خدمات پشتیبانی؛
- منابع یادگیری؛
- تسهیلات و تجهیزات؛
- مدیریت و برنامه‌ریزی مالی؛
- فرایندهای استخدام کارکنان و اعضای هیأت علمی؛
- پژوهش؛
- روابط نهادی با جامعه (المسلم، ۲۰۰۹).

لازم به ذکر است اگرچه مرکز ملی یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور به‌طور فعال در تسهیل و توسعه زمینه‌های این نوع یادگیری مشارکت دارد، اما هیچ‌گونه آیین‌نامه‌ای را برای تضمین کیفیت برنامه‌های آموزش از راه دور ارائه نمی‌کند. به منظور اعتبارسنجی توسط کمیسیون ملی ارزیابی و اعتبارسنجی دانشگاهی، برنامه آموزش از راه دور ارائه شده می‌بایست دستورالعمل‌های مرکز ملی یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور را اجرا نماید و سپس توسط شورای آموزش عالی تأیید گردد (عبدالوحید عثمانی و الکارنی، ۲۰۱۳).

۲-۴-۴- اردن

تجربه کشور اردن در آموزش از راه دور با تأسیس مرکز آموزش از راه دور اردن در جولای ۲۰۰۱ آغاز شد. در حال حاضر ۱۷ برنامه چهار دانشگاه انگلیسی و دو دانشگاه امریکایی ارائه می‌گردد و همه این برنامه‌ها را شورای آموزش عالی (شورای انگلیسی) به رسمیت شناخته شده است و اعتبارسنجی می‌کند. در اردن عبارت "مجوزدهی" به اجازه فعالیت مؤسسه آموزش عالی و عبارت «اعتبارسنجی» به مؤسسه و برنامه‌های آموزشی آن اشاره می‌کند. معمولاً مجوزدهی قبل از اعتبارسنجی صورت می‌گیرد. در حال حاضر هیچ معیار مشخصی برای اعتبارسنجی آموزش از راه

دور وجود ندارد و ارائه‌دهندگان آموزش از راه دور می‌بایست فرایند اعتبارسنجی را مانند ارائه‌دهندگان مستقر در پردیس دانشگاه دنبال نمایند (میدل هارست و وودفیلد^۱، ۲۰۰۴).

۴-۵- آسیا- اقیانوسیه

۴-۵-۱- استرالیا

نظام کیفیت دانشگاه‌های استرالیا^۲ نهاد ملی غیرانتفاعی است که تضمین کیفیت آموزش عالی را مورد بررسی قرار می‌دهد. همچنین انجمن استرالیایی یادگیری الکترونیکی، آموزش از راه دور و باز^۳ سازمانی استرالیایی برای دانشگاه‌های متعهد یا علاقه‌مند در زمینه یادگیری الکترونیکی و انعطاف‌پذیر، از راه دور و باز می‌باشد. انجمن مذکور مبتنی بر ابزار مدیریت کیفیت است و دانشگاه‌ها را برای انجام ممیزی دوره‌های از راه دور بر اساس معیارهای خود قادر می‌سازد.

این انجمن معیارهای زیر را برای بهبود مستمر و تضمین کیفیت آموزش الکترونیکی و از راه دور تهیه و تنظیم نموده است:

- خط‌مشی‌ها و قانون‌های مؤسسه برای حمایت از فناوری تدریس / یادگیری؛
- برنامه‌ریزی و بهبود کیفیت، ادغام فناوری برای یادگیری و آموزش؛
- زیرساخت‌های فناوری اطلاعات برای حمایت از یادگیری و آموزش؛
- نرم‌افزار آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
- توسعه حرفه‌ای کارکنان برای استفاده مؤثر از فناوری برای یادگیری و آموزش؛
- پشتیبانی از کارکنان برای استفاده از فناوری برای یادگیری و آموزش؛
- آموزش دانشجویان برای استفاده مؤثر از فناوری برای یادگیری؛
- پشتیبانی از دانشجویان برای استفاده از فناوری برای یادگیری (تی تی پارتنرز^۴، ۲۰۱۳).

۲-۵-۴- هند

1. Middlehurst & Woodfield

2. Australian Universities Quality Agency (AUQA)

3. Australasian Council on Open, Distance and e-Learning (ACODE)

۴. ttpartners.

در هند، در سال ۱۹۹۲ شورای آموزش از راه دور^۱ به عنوان بالاترین نهاد ملی به منظور ارتقا شبکه آموزش از راه دور و برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌هایی برای تضمین کیفیت این نوع آموزش با همکاری نزدیک شورای ملی ارزیابی و اعتبارسنجی هند^۲ به وجود آمد (خان^۳، ۲۰۰۱). در این شورا، هیأت اعتبارسنجی و ارزیابی آموزش از راه دور برای ارزیابی مؤسسات آموزش از راه دور در فواصل زمانی پنج ساله برای بررسی این امر که آیا مؤسسه یا برنامه‌های آن مجموعه ضوابط و استانداردهای مقرر شده توسط این شورا را برآورده می‌کند، ایجاد شده است. زمینه‌های اصلی ارزیابی این نوع آموزش عبارتند از: برنامه درسی، مطالب خود-آموزشی، هیأت علمی، ارزشیابی، الگوهای ارائه مطالب، مراکز تحصیلی منطقه‌ای، مراکز تحصیلی زیربنایی، کارکنان در مراکز تحصیلی منطقه‌ای، ساختار ساختمان، زمین، کارکنان اداری، منابع مالی و برنامه‌های حرفه‌ای/ فنی/ تخصصی (جانگ^۴، ۲۰۰۵).

دامنه اعتبارسنجی شورای آموزش از راه دور، همه برنامه‌های ارائه شده به شیوه از راه دور، اعم از سطح گواهی‌نامه تا سطح دکتری را پوشش می‌دهد. به‌طور کلی اعتبارسنجی شورای آموزش از راه دور می‌تواند شامل دو زمینه اعتبارسنجی مؤسسه‌ای و اعتبارسنجی برنامه باشد. شش معیار زیر به عنوان اساس ارزیابی و اعتبارسنجی مؤسسات آموزش از راه دور در نظر گرفته می‌شوند:

- زیرساخت‌ها و قابلیت‌های منابع انسانی؛

- برنامه‌های دانشگاهی و منابع آموزش؛

- خدمات پشتیبانی یادگیرنده؛

- پژوهش و مشاوره؛

- حکومت و رهبری؛

- فعالیت‌های ابتکاری.

برای ارزیابی هر مؤسسه دارای شرایط ارزیابی، شورای آموزش از راه دور، فرایندی شش مرحله‌ای، شامل خودارزیابی و بازبینی را اجرا می‌کند. نتیجه مهم ارزیابی و اعتبارسنجی؛ رتبه‌بندی نهایی مؤسسه است. لازم به ذکر است مؤسساتی که

1. The Distance Education Council(DEC)

2. National Assessment and Accreditation Council (NAAC)

۳ khan

۴. Jung

دوره پنج ساله اعتبارسنجی را پشت سر می‌گذارند ممکن است برای اعتبارسنجی مجدد داوطلب شوند (شورای آموزش از راه دور، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۳).

۳-۵-۴- ایران

با توجه به گسترش آموزش عالی از راه دور در ایران که در بخش تاریخچه بیان گردید، فعالیت‌هایی در حوزه اعتبارسنجی این نوع نظام صورت گرفته است که بنابر گزارش مرکز تحقیقات ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور، گزارش وضعیت ارزشیابی درونی از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۳ در دانشگاه پیام نور در جدول شماره (۱۰) به‌طور خلاصه بیان گردیده است.

جدول (۳) تعداد کل گروه‌های آموزشی دانشگاه به تفکیک

ردیف	گروه‌های عمده تحصیلی	دانشکده	گروه‌های آموزشی	گروه‌های مجری ارزیابی درونی	گزارش نهایی تایید شده
۱	گروه‌های علوم انسانی	مدیریت، اقتصاد و حسابداری	۲۷	۱۰	۷
		علوم اجتماعی			
		علوم تربیتی و روانشناسی			
		ادبیات و زبان‌های خارجی			
		الهیات و علوم اسلامی			
۲	گروه‌های علوم پایه	علوم پایه	۸	۵	۲

گزارش نهایی تایید شده	گزارش نهایی	گروه‌های مجری ارزیابی درونی	گروه‌های آموزشی	گروه‌های آموزشی	دانشکده	گروه‌های عمده تحصیلی	ردیف
			۱۵	مهندسی برق، مهندسی پزشکی، مهندسی پلیمر، مهندسی عمران، مهندسی راه آهن، مهندسی نفت، مهندسی کامپیوتر، مهندسی متالورژی، مهندسی شیمی، مهندسی ریاتیک، مهندسی فناوری اطلاعات، مهندسی صنایع، مهندسی خودرو، مهندسی پروژه، مهندسی اجرایی	فنی و مهندسی	گروه‌های فنی و مهندسی	۳
			۱۰	مهندسی اقتصاد و کشاورزی، مهندسی شیلات، مهندسی علوم کشاورزی، مهندسی کشاورزی علوم و صنایع غذایی، مهندسی ترویج آموزش کشاورزی، مهندسی علوم دامی، مهندسی ماشینهای کشاورزی، مهندسی مدیریت آبادانی روستاها، مهندسی منابع طبیعی محیط زیست، مهندسی تولیدات دامی	علوم کشاورزی	گروه‌های علوم کشاورزی	۴
		۱	۱۲	ارتباط تصویری، صنایع دستی، طراحی پارچه و لباس، عکاسی، فرش، کتابت و نگارگری، نقاشی، هنر اسلامی، هنرهای صناعی، مهندسی معماری، مهندسی شهرسازی، مرمت بناهای تاریخی	هنر و معماری	گروه‌های هنر	۵
۵	۹	۱۶	۴۳		۷	جمع	۶

۵- یافته‌های پژوهش

نظام تضمین کیفیت چیزی بیش از خط‌مشی‌ها و رویه‌ها و دربرگیرنده منابع انسانی و مادی (ساختار و برنامه) است که در اجرای خط‌مشی‌ها و رویه‌ها مشارکت داشته‌اند. به منظور اجرای اصول باید این منابع درجای معمول خود قرار داشته باشد و دستورالعمل‌ها و معیارهای مربوط به رویه‌های تضمین کیفیت دارای پیامدهایی درخصوص چگونگی اجرای آنها باشند (شورای آموزش عالی و جوایز آموزشی ایرلند، ۲۰۱۱).

با توجه به اهمیت کیفیت، لازم است که در آموزش از راه دور علاوه بر توسعه کمی آن در جهت کاهش هزینه‌ها و افزایش دسترسی متقاضیان آموزش عالی، بُعد کیفی آن نیز به منظور توجیه اجرای برنامه‌های آموزش از راه دور و لزوم تأمین الزامات و استانداردهای موردنظر مورد توجه قرار گیرد تا بدین وسیله شاهد پویایی و اعتلای بیشتر مراکز آموزش عالی از راه دور در کشور باشیم. با توجه به اینکه ساختار ارزشیابی باید در قالب چهارچوبی علمی و عملی تبیین و بر اساس آن عمل شود. از این رو براساس یافته‌های حاصل از نظام ارزشیابی آموزش عالی از راه دور کشورهای مورد بررسی، ساختار ارزشیابی، شامل نهاد متولی، اهداف، فرایند و روش، سطوح ارزشیابی، مؤلفه‌های ارزیابی و نوع مالکیت، به عنوان مؤلفه‌های نظام اعتبارسنجی و تضمین کیفیت استخراج گردیده است. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل اسناد معتبر در حوزه مورد پژوهش در پاسخ به سوال پژوهش، ساختار نظام کشورهای مورد بررسی به تفکیک هر قاره و کشور در ادامه ارائه می‌شود.

جدول (۴) ساختار نظام ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور در امریکا و

امریکای شمالی

ایالات متحده امریکا		
نهاد متولی	- شورای اعتبارسنجی آموزش عالی در سطح ملی - مؤسسه یادگیری و آموزش از راه دور ^۱ - کنسرسیوم آموزش از راه دور امریکا	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
اهداف	شناسایی فرصت‌هایی برای بهبود و یادگیری دانشجویان	
فرایند و روش	الف- ارزیابی درونی، ب- بازدید همگنان (ارزیابی بیرونی)	
سطوح ارزشیابی	مؤسسه	
مؤلفه‌های ارزیابی	شورای اعتبارسنجی آموزش عالی در سطح ملی در سال ۲۰۰۲ سند اعتبارسنجی و تضمین کیفیت در آموزش از راه دور را منتشر کرده است. سند هفت زمینه کلیدی زیر را در آموزش از راه دور شناسایی نموده است: - مأموریت مؤسسه. - ساختار سازمانی مؤسسه. - منابع مؤسسه. - ساختار و برنامه‌ریزی. - حمایت استادان.	

۱. Distance Education and Training Council (DETC)

<p>- حمایت دانشجویان. - خروجی‌های یادگیری دانشجویان. معیارهای به کار برده در آموزش از راه دور به این صورت می‌باشد: - فدراسیون معلمان آمریکایی، ۱۴ معیار - مؤسسه اعتبارسنجی آموزش عالی هفتاد زمینه محک‌زنی، در نه سازمان اعتبارسنجی - مؤسسه کمیسیون‌های اعتبارسنجی منطقه‌ای، در پنج زمینه. - انجمن ملی آموزش، ۲۴ معیار اندازه‌گیری کیفیت یادگیری از راه دور بر پایه اینترنت. - بررسی ملی در اشتغال دانشجو: پنج پیشنهاد محک‌زنی‌های ملی در عملیات آموزشی مؤثر مؤلفه‌های کار گروه مشارکت برای ایالت (IPSE) آموزش و پرورش ایندیانا: طراحی برنامه، توسعه هیأت علمی، ارزشیابی دوره، ارزیابی خروجی‌های دانشجویی، حق انتشار، مالکیت، روش‌های تحویل، خدمات پشتیبانی دانشجویی، منابع کتابخانه، پشتیبانی برای توسعه هیأت علمی و آموزش، پشتیبانی فنی، حجم کار هیأت علمی، جبران، پاداش، تصویب دولت و اعتبارسنجی منطقه‌ای</p>		مالکیت
خصوصی با حمایت دولت		مالکیت
در سطح منطقه‌ای یا ملی		ساختار مدیریتی
کانادا (دانشگاه آتاباسکا)		
شورای ارزیابی کیفیت پردیس آلبرتا ^۱	نهاد متولی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
آموزش رسمی، آموزش مداوم، آموزش حرفه‌ای پیشرفته و مدیریت و توسعه کارکنان	اهداف	
اعتبارسنجی (هر شش سال یکبار)، ارزیابی/نظارت درونی، ارزیابی بیرونی (بازبینی همگنان)	فرایند و روش	
بازبینی برنامه	سطوح ارزشیابی	
نتایج و خروجی‌ها (مهارت‌ها و دانش به دست آمده، مهارت‌های یادگیری به دست آمده، اعتبارات و اعتبارنامه اعطا شده، بازگشت سرمایه‌گذاری) -فرایندها و عملکردها (مدیریت دانشجویان، توزیع و مدیریت یادگیری فناوری‌های مناسب مورد استفاده، ارتباطات) -ورودی‌ها و منابع (نتایج یادگیری در نظر گرفته شده، محتوای برنامه درسی، مواد تدریس/یادگیری، اطلاعات محصول/خدمت، فناوری‌های یادگیری مناسب، طراحی فنی صدا، کارکنان، منابع یادگیری، بسته کامل آموزشی، بسته دوره جامع، بررسی و ارزیابی معمول، طرح برنامه و بودجه، پذیرش تبلیغات و اطلاعات	مؤلفه‌های ارزیابی	
دولتی	متولی	

۱. Campus Alberta Quality Assessment Council (CAQAC)

کانادا (دانشگاه گونلف)		
شورای تحصیلات تکمیلی انتاریو	نهاده متولی	
شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های موجود، تشویق و تشخیص کیفیت، مشخص کردن راه‌حل‌های ممکن برای مشکلات موجود و یا پیش‌بینی شده، ترویج تغییر سازنده، به رسمیت شناختن برنامه‌ها و بررسی دقیق و منظم برنامه‌های انجام شده.	اهداف	
<p>- یادگیرنده محور بودن دوره‌های آموزش از راه دور؛</p> <p>- منعکس کردن بالاترین سطح بورس تحصیلی در زمینه‌ها و موضوعات میان رشته‌ای؛</p> <p>- دسترسی به محتوای موجود، مواد و منابع مورد استفاده و ارائه شده؛</p> <p>- به ظهور رساندن مطلوب اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت در این زمینه؛</p> <p>- دارای نتایج یادگیری آموزشی؛</p> <p>- دارای ساختاری روشن و منطقی و مداوم از فعالیت‌های یادگیری (طرح یادگیری)؛</p> <p>- انتشار یافته‌های پژوهشی رایج و ترویج اشکال مختلف بررسی؛</p> <p>- تنظیم انتظارات واقع‌بینانه و نیز به چالش کشیدن فراگیران؛</p> <p>- ارتقا یادگیری فعال، استقلال اندیشه و در صورت لزوم، حل مشکلات؛</p> <p>- ارائه تعریف واضح از فلسفه آموزشی و راهبردهای تدریس/ یادگیری؛</p> <p>- سازگار کردن انواع سبک‌های یادگیری (بینایی، شنوایی، حرکتی)؛</p> <p>- استفاده از انواع منابع آموزشی مناسب (چاپ، ویدئو، CD-ROM، اینترنت و غیره)؛</p> <p>- ارتباط با کتابخانه، مشاوره و مرکز منابع دانشجویی دانشگاه گونلف؛</p> <p>- ترویج تعامل و ارتباطات استاد و یادگیرنده و یادگیرنده- یادگیرنده؛</p> <p>- ادغام فناوری مناسب با چارچوب یادگیری درس؛</p> <p>- امکان ارائه بازخورد مکرر و معنی‌دار در مورد پیشرفت یادگیرنده؛</p> <p>- فراهم نمودن روش‌های ارزیابی مناسب و سنجش موفقیت در تحقق اهداف و نتایج دوره؛</p> <p>- مناسب بودن برای مخاطبان بین‌المللی؛</p>	مؤلفه‌های ارزیابی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
ایالت انتاریو		تامین بودجه

جدول (۵) ساختار نظام ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور در قاره اروپا

انگلستان		
نهاده تضمین کیفیت تاسیس ۱۹۹۷		ساختار
- کمیته نظام‌های اطلاعاتی مشترک ^۱		

۱. Joint Information Systems Committee (Jisc)

<p>-آکادمی آموزش عالی^۱ -شورای کیفیت آموزش باز و از راه دور^۲ همچنین نهادهای مختلف اعتبارسنجی را برای انواع مختلفی از مؤسسات ارائه می‌دهند، مانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی • دانشکده‌های بخش خصوصی • دانشکده‌های آموزش از راه دور • مؤسسات و انجمن‌های حرفه‌ای <p>نهادهای اعتبارسنجی مورد تأیید دولت در بخش خصوصی در انگلستان عبارتند از:</p> <ul style="list-style-type: none"> • شورای اعتبارسنجی بریتانیا^۳ • خدمات اعتبارسنجی برای دانشکده‌های بین‌المللی • شورای بریتانیا (برای دوره‌های زبان انگلیسی) 	<p>نهاد متولی</p>	<p>نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور</p>
<p>در فرآیند ارزشیابی درونی کیفیت، تمرکز دانشگاه باز بر سه نوع از خدمات یا تولیدات (نتایج) می‌باشد.</p> <p>- مواد یادگیری: متن‌های چاپ شده، کتاب‌های الکترونیکی، مواد بصری و شنیداری و سی دی و رم، دی وی دی (مواد یادگیری چند رسانه‌ای).</p> <p>سرویس‌های یادگیری: منابع دیجیتال در کتابخانه مجازی، آزمایشگاه عملی، هدایتگر شغلی، میز کمکی (برای عملیات درون خطی)، مرکز تلفن برای توصیه‌های عمومی.</p> <p>حمایت دانشجو: تدریس چهره به چهره برای مواد دوره، تدریس آن لاین (درون خطی)، بازخورد برای تکالیف، حمایت جزء به جزء از طریق تلفن یا (ایمیل) پیام اینترنتی.</p> <p>دانشگاه باز، همچنین چهار جنبه که برای کیفیت یادگیری از راه دور مهم هستند را معین کرده است.</p> <p>- محتوای علمی، - روش‌های یادگیری موثر، - نتایج رسانه‌ها در مقایسه با نتایج تجاری، - کیفیت خدمات از نظر ارائه و زمان و کارهای نرم‌افزاری</p>	<p>فرایند و روش</p>	
<p>۱. نتایج، ۲. منابع، ۳. پشتیبانی، ۴. فروش، ۵. ارائه دهندگان، ۶. ارائه همکاری</p>	<p>معیار ارزیابی</p>	
<p>خصوصی</p>	<p>متولی</p>	
سوئد		
<p>-نهاد ملی دانشگاه‌های اینترنتی برای نظارت و رسیدگی بر فعالیت این قبیل دانشگاه‌ها - نهاد شبکه دانشگاهی سوئد (NSHa)</p>	<p>نهاد متولی</p>	<p>ساختار نظام</p>

۱. The Higher Education Academy (HEA)

۲. Open and Distance Learning Quality Council(ODLQC)

۳. British Association for accerdition

<p>-دسترسی -افزایش مشارکت -اعتبار -بهبود آموزش</p>	اهداف	ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
<p>-نظام تضمین کیفیت سوئد پنج نوع از ترکیب ارزیابی را شامل می‌شود. ارزشیابی از برنامه‌ها و دوره‌های تحصیل و ارزیابی عنوان مدرک برای آگاهی از درجه تحصیل. "جنبه‌های کیفیت و ضوابط کیفیت پایه‌ای از ارزیابی هستند در این دو ترکیب همگام شده این قاعده عملکرد آژانس ملی ضوابط و جنبه‌های یکسانی پایه یکسان ارزیابی در این نمونه‌ها می‌باشد". ترکیب دیگر ارزیابی کیفیت در رسیدگی از سیستم تضمین کیفیت در سیستم آموزش عالی یافت می‌شود. -کیفیت فرایندها بدین شرح تقسیم می‌شود: الف) پیش نیازها - دسترسی - افزایش مشارکت - مدرک دوره‌ها و اعتبار - صلاحیت یادگیری از طریق فناوری اطلاعات - پرونداد (ارائه دانش آموزان) - حمایت فنی - وظایف کتابخانه - راهنمای مطالعه ب) اجرا - مدل تعلیمی / آموزشی - فرم‌های از ارزیابی - نتایج و ارزشیابی</p>	فرایند و روش	
<p>-فناوری اطلاعات و ارتباطات -ساختار و نقشه‌ها -مهارت‌های معلم -هماهنگی با نیازهای دانش‌آموزان -تشکیلات و زیر بنا (سازمان)</p>	مؤلفه‌های ارزیابی	
دولتی	متولی	
مجارستان		
کمیته ملی اعتبارسنجی	نهاد متولی	ساختار
ارزیابی کیفیت دوره‌های یادگیری از راه دور	اهداف	نظام
ارزیابی دوره‌ها، ارزیابی برنامه‌ها	سطوح ارزشیابی	ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
چارچوب و شکل آموزش از راه دور، دستیابی به اهداف آموزشی، سازماندهی فرایند آموزش از راه دور، مطالب آموزشی و سازمان‌دهی برنامه آموزش از راه دور	مؤلفه‌های ارزیابی	ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور

دولتی	متولی
-------	-------

جدول (۶) ساختار نظام ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور آفریقای جنوبی

آفریقای جنوبی	
شورای آفریقایی آموزش از راه دور و نهاد تضمین کیفیت و اعتبارسنجی	نهاد متولی
- ترویج و توسعه چهارچوب تضمین کیفیت آفریقایی از جمله معیارها و استانداردها برای هدایت مؤسسات به سمت تضمین کیفیت آموزش باز و از راه دور - بهبود مکانیسم‌های کیفیت مؤسسه‌ای و فرآیندهای نظارت، ممیزی و مشاوره برنامه‌ها - ایجاد روابط همکاری با نهادهای ملی و بین‌المللی مربوط	اهداف
ارزیابی درونی و بیرونی: - ارسال داده‌ها و اطلاعات دانشگاه به متخصصان دانشگاه‌های دیگر برای ارزیابی - دعوت دانشگاه از یک نهاد ناظر دولتی و نماینده شورای آموزش عالی / کمیته کیفیت آموزش عالی به عنوان ناظر - به اشتراک گذاشتن گزارش شورای آموزش عالی / کمیته کیفیت آموزش عالی با دانشگاه - اعتبارسنجی دانشگاه توسط کمیته	فرایند و روش
اعتبارسنجی برنامه‌ها، ممیزی مؤسسه‌ای	سطوح ارزشیابی
۱. چشم‌انداز، ماموریت و برنامه‌ریزی، ۲. فرهنگ سازمانی، مدیریت و رهبری، ۳. فراگیران، ۴. توسعه کارکنان و منابع انسانی، ۵. طراحی برنامه و توسعه و بازبینی، ۶. مدیریت برنامه، ۷. طراحی و توسعه دوره، ۸. حمایت از یادگیرنده و پیشرفت، ۹. سنجش و ارزشیابی یادگیرنده، ۱۰. زیرساخت‌ها و منابع آموزشی، ۱۱. مشاوره و گسترش خدمات پژوهشی (دامنه، شبکه-تعیین معیار)، ۱۲. همکاری و مشارکت	مؤلفه‌های ارزیابی

جدول شماره (۷) ساختار نظام ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور در

دو کشور عربی

عربستان سعودی	
کمیسیون ملی اعتبارسنجی و ارزشیابی دانشگاهی	نهاد متولی
خودارزیابی و ارزیابی بیرونی	فرایند و روش
برنامه مؤسسه	سطوح ارزشیابی
- بررسی و ارزیابی دانشگاه‌های آزاد عرب برطبق معیارهای آموزش از راه دور	مسئولیت‌ها

کمیسیون مذکور -تضمین کیفیت و اعتبارسنجی برنامه‌های آموزش از راه دور		
ماموریت و اهداف، -سازماندهی، اداره کردن و مدیریت، -مدیریت فرایندهای تضمین کیفیت، -مدیریت دانشجویان در خصوص خدمات پشتیبانی، -یاددهی و یادگیری، -منابع یادگیری، -تسهیلات و تجهیزات، -مدیریت و برنامه‌ریزی مالی، -فرایندهای استخدام کارکنان و اعضای هیات-علمی، -پژوهش، -روابط سازمانی با جامعه. علاوه بر ۱۱ استاندارد ذکر شده ۵۸ معیار نیز برای آموزش از راه دور همانند آموزش کلاسی وجود دارد.	مؤلفه‌های ارزیابی	
دولتی	متولی	
اردن		
-شورای آموزش عالی که یک شورای انگلیسی است. -کمیته تضمین کیفیت ^۱	نهاد متولی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
مجوزدهی برای فعالیت مؤسسه آموزش عالی -اعتبارسنجی مؤسسه و برنامه‌های آموزشی آن	فرایند و روش	
برنامه مؤسسه	سطوح ارزشیابی	
- نبود معیار مشخص برای اعتبارسنجی آموزش از راه دور و انجام فرایند اعتبارسنجی براساس معیارهای ارائه‌دهندگان آموزش مستقر در دانشگاه‌ها	مؤلفه‌های ارزیابی	

جدول (۸) ساختار نظام ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی از راه دور در آسیا-

اقیانوسیه

استرالیا		
- نظام کیفیت دانشگاه‌های استرالیایی - انجمن استرالیایی یادگیری الکترونیکی، آموزش از راه دور و باز	نهاد متولی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
- خودارزیابی - ممیزی	فرایند و روش	
- خط‌مشی‌ها و قانون‌های مؤسسه برای حمایت از فناوری تدریس/ یادگیری - برنامه‌ریزی و بهبود کیفیت، ادغام فناوری برای یادگیری و آموزش - زیرساخت‌های فناوری اطلاعات برای حمایت از یادگیری و آموزش - نرم‌افزار آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات - توسعه حرفه‌ای کارکنان برای استفاده موثر از فناوری برای یادگیری و آموزش	معیار ارزیابی	
- پشتیبانی از کارکنان برای استفاده از فناوری برای یادگیری و آموزش - آموزش دانشجویان برای استفاده موثر از فناوری برای یادگیری		

استرالیا		
پشتیبانی از دانشجویان برای استفاده از فناوری برای یادگیری	متولی	دولتی
هند		
شورای آموزش از راه دور. این شورا هر پنج سال یکبار مؤسسات آموزش از راه دور را اعتبارسنجی می‌نماید.	نهاد متولی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
شورای آموزش از راه دور، فرایندی شش مرحله‌ای، شامل خودارزیابی و بازبینی را اجرا می‌کند. شش مرحله عبارتند از: الف-ارسال درخواست و نامه کتبی، ب-آمادگی برای ارزیابی، ج- تهیه و ارسال کارپوشه خود-ارزیابی، د- بازدید تیم همگنان، ه- نتایج ارزیابی، ز-نمره گذاری.	فرایند و روش	
برنامه مؤسسه	سطوح ارزشیابی	
ایجاد پایگاه اطلاعات همه مؤسسات آموزش از راه دور -تایید اعتبار برنامه و مؤسسه آموزش از راه دور -اطمینان از کیفیت بهره مندی آموزش از راه دور	مسئولیت‌ها	
زیرساخت‌ها و قابلیت‌های منابع انسانی برنامه‌های دانشگاهی و منابع آموزش -خدمات پشتیبانی یادگیرنده -پژوهش و مشاوره -حکومت و رهبری -فعالیت‌های ابتکاری	مؤلفه های ارزیابی	
ایران		
مرکز تحقیقات ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی سازمان سنجش آموزش کشور -مرکز نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری -مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه تهران و شهید مدنی آذربایجان -دفاتر نظارت و ارزیابی دانشگاهی(مؤسسات آموزش عالی)	نهاد متولی	ساختار نظام ارزشیابی در آموزش عالی از راه دور
اعتبارسنجی	فرایند و روش	
مؤسسه گروه و برنامه	سطوح ارزشیابی	
نظارت، ارزیابی و ممیزی	مسئولیت‌ها	
رسالت‌ها و اهداف ساختار سازمانی و مدیریت هیات علمی دانشجویان فرآیند تدریس و یادگیری	مؤلفه های ارزیابی	

استرالیا	
دوره‌های آموزشی و برنامه درسی دانش آموختگان امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهش پژوهش	

با توجه به تجربیات کشورهای مورد بررسی (امریکا، کانادا، استرالیا، هند، عربستان سعودی، اردن، آفریقای جنوبی، مجارستان، سوئد و انگلستان) همان‌طور که جدول شماره ۸ و شماره ۹ نشان می‌دهد می‌توان چنین نتیجه گرفت که تضمین کیفیت در آموزش از راه دور در کشورهای مورد مطالعه بیشتر به صورت اعتبارسنجی (۱۰۰ درصد) در سطوح برنامه (۷۳ درصد) و مؤسسه‌ای (۶۴ درصد) می‌باشد. البته ممیزی (۳۶ درصد) نیز به منظور ارزشیابی و تضمین کیفیت این نوع آموزش در تعدادی از کشورها از جمله آفریقای جنوبی و اردن انجام می‌شود. نهادهای ارزشیابی و تضمین کیفیت آموزش از راه دور در کشورهای نظیر امریکا و انگلستان به صورت خصوصی (۱۸ درصد) اداره می‌شوند و در کانادا، سوئد، مجارستان و انگلستان مالکیت این نهادها دولتی (۸۲ درصد) می‌باشد. همچنین معیارهای مورد استفاده توسط نهادهای اعتبارسنجی و تضمین کیفیت کشورهای مذکور عبارتند از: ۱- چشم انداز، ماموریت و اهداف، ۲- سازماندهی، مدیریت و برنامه‌ریزی مالی، ۳- فرهنگ سازمانی، ۴- یاددهی و یادگیری، ۵- پژوهش، ۶- روابط سازمانی با جامعه، ۷- فراگیران، ۸- توسعه کارکنان و منابع ان ساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات و منابع آموزشی، ۱۲- نرم‌افزار آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات. به‌طور کلی معیارها در سه بخش به شرح زیر دسته‌بندی شده‌اند:

- نتایج و خروجی‌ها (مهارت‌ها و دانش به دست آمده، مهارت‌های یادگیری به دست آمده، اعتبارات و اعتبارنامه اعطا شده، بازگشت سرمایه‌گذاری)
- فرایندها و عملکردها (مدیریت دانشجویان، توزیع و مدیریت یادگیری فناوری‌های مناسب مورد استفاده، ارتباطات)
- ورودی‌ها و منابع (نتایج یادگیری در نظر گرفته شده، محتوای برنامه درسی، مواد تدریس / یادگیری، اطلاعات محصول/خدمت، فناوری‌های یادگیری مناسب، طراحی فنی صدا، کارکنان، منابع یادگیری، بسته کامل آموزشی، بسته دوره جامع، بررسی و ارزیابی معمول، طرح برنامه و بودجه، پذیرش سانی، ۹- طراحی برنامه و توسعه و بازبینی، ۱۰- طراحی و توسعه دوره، ۱۱- زیر تبلیغات و اطلاعات.

جدول (۹) خلاصه نتایج ساختار، فرایند و معیارهای ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش از راه دور در کشورهای مورد بررسی

تأمین بودجه	متولی	معیار	سطوح ارزشیابی		فرایند
			برنامه	مؤسسه	
- ایالتی	- دولتی - خصوصی	- چشم انداز، مأموریت و اهداف، -سازماندهی و مدیریت، - فرهنگ سازمانی، -یاددهی و یادگیری، - مدیریت و برنامه ریزی مالی، - پژوهش، -روابط سازمانی با جامعه، -خراگیران، -توسعه کارکنان و منابع انسانی، -طراحی برنامه و توسعه و بازبینی، - طراحی و توسعه دوره، -زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات و منابع آموزشی، - نرم‌افزار آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات.	*	*	-ممیزی -مجوزدهی برای فعالیت مؤسسه آموزش عالی -اعتبارسنجی (ارزیابی درونی، ارزیابی بیرونی)

جدول (۱۰) درصد فراوانی نظام ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش از راه دور در کشورهای مورد بررسی

فراوانی درصدی	فراوانی	مؤلفه	ردیف
۳۶ درصد	۴	ممیزی	۱ فرایند
۱۰۰ درصد	۱۱	اعتبارسنجی	
۷۳ درصد	۸	برنامه	۲ سطوح
۶۴ درصد	۷	مؤسسه	
۱۸ درصد	۲	خصوصی	۳ متولی
۸۲ درصد	۹	دولتی	

نمودار (۱) نظام ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش از راه دور

۶- بحث و نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، تقاضاهای زیادی از سوی دولت و عموم مردم برای پاسخگو بودن نظام آموزش عالی ارائه شده و همین امر باعث گردیده است که پاسخگویی نظام آموزش عالی به افراد ذی‌ربط، ذی‌نفع و علاقه‌مند در قبال تحقق سیاست‌های توسعه پایدار و منابع مالی و کالبدی اختصاصی از اولویت خاصی برخوردار گردد. از سوی دیگر فشار برای هزینه - اثربخشی بیشتر، کاهش اعتماد و اطمینان به مدیریت سنتی کیفیت و تمرکز بر بهبود، توجه فزاینده بر کارکرد پاسخگویی و شفافیت، نظام آموزش عالی را به بازاندیشی و تجدیدنظر در سازوکارهای موجود برای بهبود و ارتقا کیفیت وادار نموده است. اکنون مشخص شده است که کیفیت باید اولویت نخست رهبری نظام آموزش عالی با دیدگاه مشارکتی و چشم‌اندازی غیرمتمرکز، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی باشد.

در این باره آموزش از راه دور، به عنوان بخش جدید نظام‌های آموزشی معمول، باید از کیفیت مطلوب و مورد انتظار برخوردار باشد تا بتواند پاسخگوی نیازهای فراگیران و جامعه باشد. از همین رو ارزشیابی و تضمین کیفیت این نوع آموزش امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. به بیان دیگر اگر آموزش از راه دور به دنبال رسیدن به جایگاهی قابل قبول در نظام آموزش عالی باشد و در زمینه‌های مربوط به یادگیری و تدریس، موفقیت چشمگیری به دست آورد، ناگزیر است که به جنبه کیفیت خود نیز توجه کند، زیرا همان گونه که بیان شد مخاطبان و ذی‌نفعان مؤسسات آموزش عالی انتظار زیادی در خصوص کیفیت مطلوب خدمات این گونه مؤسسات دارند تا جایی که کیفیت نظام‌های آموزش عالی از راه دور به یکی از موضوعات مهم و اصلی تبدیل شده است (مک و مک، ۲۰۰۲). بنابراین نظام آموزش عالی از راه دور نیز برای پاسخگویی، باید از الزام درونی و بیرونی برای مدیریت کیفیت و استقرار سازوکاری برای بهبود و ارتقا آن، برخوردار گردد. از این رو انتظار می‌رود سطوح سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری برای این نظام نیز درکنار بیانیه‌ها و گفتمان‌ها، اقدام عملی در زمینه کیفیت و ارتقا و تعالی آن را در سرلوحه برنامه‌های خود قرار دهد و اکنون که بر اساس دانش و تجربه‌های ملی و بین‌المللی پشتوانه‌های لازم برای اقدام عملی در این زمینه مهیا شده است. با برنامه‌ریزی علمی، زمینه‌های تدوین چارچوب، استقرار و اجرای این سازوکار را فراهم نمایند.

تجربه بین‌المللی در زمینه موفقیت نظام‌های ارزشیابی و تضمین کیفیت، بیانگر وجود ساختارهای منسجم و هدفمند در سطوح مختلف نظام‌های آموزش عالی است.

به عبارت بهتر می‌توان عنوان کرد که همه نظام‌های آموزش عالی موفق و پیشرفته، چه در آموزش عالی سنتی و چه از راه دور، کلید موفقیت خود را در توجه به کیفیت و طراحی ساختار مناسب برای ارزشیابی آن دیده و بر آن اساس اقدام کرده‌اند. همین امر باعث شده است که اکثریت نظام‌های آموزش عالی نیز در جهت تحقق این مهم، راه و روش این نظام‌های پیشرو را با توجه به زمینه و ویژگی‌های نظام آموزش عالی خود مورد توجه قرار دهند.

انتظار می‌رود در نظام آموزش عالی ایران نیز، برای دستیابی به اهداف زمینه استقرار نظام ارزشیابی جامع برای تضمین کیفیت فراهم و بر اساس مؤلفه‌های حاصل از دانش و تجربه‌های ملی و بین‌المللی، چهارچوب نظام ارزشیابی و تضمین کیفیت تدوین گردد. در پایان، پیشنهادهاى برآمده از این مقاله برای تسهیل در دستیابی به اهداف مذکور زیر ارائه می‌گردد:

الف- منابع انسانی

۱) طراحی و برگزاری دوره‌های آموزشی و تخصصی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای تربیت منابع انسانی مورد نیاز؛

ب- ساختاری

۱) بازنگری در ساختار فعلی واحدهای متولی ارزیابی ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور؛

۲) تدارک ردیف اعتباری برای حمایت و پشتیبانی مالی این فعالیت به صورت مستمر در بودجه سالانه؛

۳) تشکیل و فعال نمودن مراکز یا دفاتر ارزشیابی و تضمین کیفیت در همه دانشگاه‌های ارائه‌دهنده از راه دور؛

۴) توجه به جایگاه دفاتر یا مراکز ارزشیابی و تضمین کیفیت با مأموریت، اهداف و وظایف مشخص در ساختار تشکیلاتی واحدهای دانشگاهی و مؤسسات آموزشی آموزش عالی از راه دور؛

ج- برنامه‌ای

۱) آسیب‌شناسی روند فعلی ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور؛

۲) تدوین نظام‌نامه ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور؛

- ۳) برقراری ارتباط با نهادهای ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور در کشورهای پیشرو؛
- ۴) تهیه و تدوین معیارها و استانداردهای ارزشیابی و تضمین کیفیت مرتبط و متناسب با ماهیت آموزش عالی از راه دور؛
- ۵) طراحی، تدوین و تصویب رویه‌ها، قوانین، آئین‌نامه‌ها و تمهیدات قانونی ارزشیابی و اعتبارسنجی آموزش عالی از راه دور؛
- ۶) فرهنگ‌سازی و ترغیب مؤسسات آموزش عالی از راه دور به ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت دوره‌های آموزشی خود؛
- ۷) تهیه و تدوین معیارهایی متناسب با آموزش از راه دور برای ارزشیابی و تضمین کیفیت؛
- ۸) تدوین سیاست‌ها و قوانین حمایتی ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور،
- ۹) تدوین برنامه ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی از راه دور،
- ۱۰) اجرایی نمودن برنامه‌های تدوین شده برای ارزیابی و تضمین کیفیت مراکز و مؤسسات آموزش عالی از راه دور؛
- ۱۱) طراحی سازو کار اعتبارسنجی نهادهای متولی ارزشیابی کیفیت در واحدهای دانشگاه پیام نور.

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۶). انتقال از دانشگاه از راه دور سنتی به دانشگاه مجازی: نوآوری و چالش تغییر. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۴۳: ۱۱۳-۱۴۳.
- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۸). حذف فاصله‌ها در آموزش از دور، سلسله گفتارهایی در باب آموزش از دور. دانش ارتباطات، وب سایت همشهری، گفتار دوم.
- بازرگان، عباس (۱۳۷۴). ارزیابی درونی و کاربرد آن در بهبود مستمر کیفیت آموزش عالی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۲ (۳ و ۴).
- بازرگان، عباس (۱۳۸۵). ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایند عملیاتی. تهران: انتشارات سمت.
- بازارگادی، مهرنوش؛ میرانی آشتیانی، رضا و واعظزاده، صادق (۱۳۸۳). ارزیابی کلان و خرد آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران. مجموعه مقالات همایش آموزش عالی و توسعه پایدار، جلد دوم. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، انتشارات فرهنگ دهخدا.
- پراتون، هیلاری؛ کرید، شارلوت و رایبسون، برنادت (۱۳۸۴). آموزش معلمان با رویکرد یادگیری آزاد و از راه دور؛ رجمه علی عربانی دانا، تهران: مؤسسه آموزش از راه دور.
- پرتال دانشگاه پیام نور (۱۳۹۳) راهبردهای لازم برای توسعه آموزش از راه دور. موجود در سایت: <http://www.pnu.ac.ir/Portal/Home/Default.aspx>
- حسینی، سیدعلی و طالب‌زاده، محسن (۱۳۸۶). آموزش از راه دور: رهیافتی نوین در آموزش و پرورش ایران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۶ (۱۹).
- زمانی، غلامحسین و مقدسی، شهرام (۱۳۷۷). آموزش از دور، رهیافتی بدیل در نظام آموزش کارکنان. دانش مدیریت، ۱۱ (۳۹ و ۴۰).
- گریسون، دی. آر. و اندرسون، تری (۱۳۸۴). یادگیری الکترونیکی در قرن بیست و یکم (مبانی نظری و عملی)؛ ترجمه دکتر اسماعیل زارعی زوارکی و سعید صفایی موحد، تهران: انتشارات علوم و فنون.
- سایت تابناک موجود در: <http://www.tabnak.ir/fa/news/>
- سرمدی، محمدرضا و احمد سلطانی، مهناز (۱۳۸۲). مجموعه مقالات آموزش از راه دور. تهران: دانشگاه پیام نور

- فرج‌الهی، مهران؛ نوروززاده، رضا؛ ابراهیم‌زاده، عیسی و حقیقی، فهیمه‌السادات (۱۳۹۱). مبانی نظری، فلسفی، روانشناختی و اجتماعی آموزش باز و از دور (دانشگاهی). دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۳ (۶): ۴۷ - ۹۴.
- فرج‌الهی، مهران و دهباشی شریف، فروزان (۱۳۸۹). رشد آموزش از دور در ایران و جهان. تهران: دانشگاه پیام نور.
- فرج‌الهی، مهران (و دیگران) (۱۳۹۰). یادگیری از دور در عصر اطلاعات و ارتباطات. تهران: دانشگاه پیام نور.
- مارشال، کاترین (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی؛ ترجمه علی پارسائیان، سیدمحمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- مک‌وای لینچ، مارگریتا (۲۰۰۰). آموزشگر آن‌لاین، راهنمایی برای ایجاد کلاس‌های مجازی؛ ترجمه رحیم عبادی. تهران: آفتاب مهر.
- محمدی، رضا؛ فتح‌آبادی، جلیل؛ یادگارزاده، غلامرضا؛ میرزامحمدی، محمدحسن و پرند، کورش (۱۳۸۶). ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی: مفاهیم، اصول، روش‌ها، معیارها. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور
- محمدی، رضا؛ فتح‌آبادی، جلیل؛ یادگارزاده، غلامرضا؛ میرزامحمدی، محمدحسن و پرند، کورش (۱۳۸۴). ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی. تهران: انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.
- نجفی، حسین (۱۳۹۱). مبانی پداگوژیکی آموزش از راه دور و نظریه‌های آن. فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۲ (۷): ۳۲ - ۴۱.
- ولف، ریچارد (۱۹۸۴). ارزشیابی آموزشی (مبانی سنجش توانایی و بررسی برنامه)؛ ترجمه علیرضا کیامنش، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- Abdul Wahid Usmani, Muhammad & Al-Karni, Awad Bin Ali. (2013). *A framework for Assuring Quality of e-Learning Programs in the Kingdom of Saudi Arabia*, 3rd International Conference For E-learning and Distance Education. Available at: <http://eli. elc. edu. sa>
- Almusallam, Abdullah (2009). *Accreditation and Quality Assurance in Higher Education in the Kingdom of Saudi Arabia*, Roundtable meeting of QA 13-15 November, 2009, Kuala Lumpur, Malaysia [The South African Institute for Distance Education \(SAIDE\)](http://www.saide.org.za/resources/newsletters/Vol_17_no.4_2011/Content/ACDE%202.htm)

- Anonymous (2001). *History of distance education and training council (75 years)*. Distance education and training council Washington.
- Chao. T.; Saj. T. & Tessier. F. (2006). Establishing a quality review for online courses: A formal review of online courses measures their qualities in key areas and reveals changes needed for improvement, if any. *Educause Quarterly*, 3.
- Collins, Asifiwe; Gyavira, Rubanju (2008). *Quality Challenges in Higher Education Institutions in Uganda*. M. Phil Higher Education (HE). Faculty of Education, Institute for Educational Research. University Of Oslo
- Commission on Colleges Southern Association of Colleges and Schools (2008). *The Principles of Accreditation: Foundations for Quality Enhancement*. Third edition. www.sacscoc.org
- Commonwealth of Learning (2009). *Quality Assurance Toolkit for Distance Higher Education Institutions and Programmes*. Vancouver, British Columbia Canada V6E 2E9.
- Devedžić, Vladan; Krstajić, Božo & Kraljevski, Ivan. (2011). *Analysis of Existing Practices for Quality Assurance in Distance Learning*, University of Keragujevac, Serbia.
- Distance Education Council (DEC). (2013). *About Information Base*. Available at: <http://www.dec.ac.in/DecDatabase.htm>
- Distance Education Council (DEC). (2009). *Distance Education Council. Assessment & Accreditation of Open and Distance Learning (ODL) Institutions, Guidelines for ODL Institutions Handbook, 2009*. Indira Gandhi National Open University. Maidan Garhi, New Delhi. Available at: <http://www.ignou.ac.in/ignou/dec/assessment/guidelines>
- Fountain, S. (2003). *An investigation into quality assurance in internet-based education as defined by higher education organizations* [Dissertation]. Minneapolis, MN: Capella Universit.
- Hayward, Fred M. (2006). *Quality Assurance and Accreditation of Higher Education in Africa*, Conference on Higher Education Reform in Francophone Africa: Understanding the Keys of Success June 13-15, 2006 Ouagadougou, Burkina Faso
- Higher education and Training Awarding Council Ireland (2011). *Guidelines and Criteria for Quality Assurance Procedures. Consolidated* Available at: www.hetac.ie/docs/hetac_guidelines_and_criteria_for_qa_procedures.pdf
- Jung, Insung (2005). *Implications of WTO/GATS on Quality Assurance of Distance Education (including e-Learning) for Higher Education*. Seoul, the Republic of Korea.
- Jung, Insung & Latchem, Colin (2011) *Quality Assurance and Accreditation in Distance Education and e-Learning: Models, policies and research*. Published by: Routledge. Available at: http://www.amazon.com/dp/0415887356/ref=rdr_ext_tmb

- Keegan, D. (1990). *Independence and Autonomy Foundations of Distance Education*, 2nd Ed. New York: Routledge.
- Keats, Derek (2007). *Challenges for Quality Assurance in an Education 3.0 world*. Available at: http://www.cetis.ac.uk/members/scott/resources/ed_media.doc
- Khan, Abdul (2001). *Indira Gandhi National Open University and the Distance Education Council: institution and system building in India*, in Latchem, C. & Hanna, D. E. (Eds.) *Leadership for 21st century learning: global perspectives from educational innovators*, London: Kogan Page. pp. 147-156.
- Kilfoil, W. R. (2005). Quality assurance and accreditation in open distance teaching, *Progressio*, 27 (1 & 2): 4-13
- Loskoska, Suzana; Sulcic, Viktorija; Krneta, Radojka; Sendelj, Ramo; Ognjanovic, Ivana & Fedeli, Laura (2001). *Analysis of internal/external accreditation of DL study programs in HE* (Report 1. 2). University of Kragujevac, Serbia. DL@web. Available at: <http://www.dlweb.kg.ac.rs/files/DEV1.2EN.pdf>.
- Luxton, Andrea (2005). *Quality Management in Higher Education*. Higher Education Management Series. Number 2. General Conference Department of Education.
- Mac Beath, J. & Mac Glynn A (2002). *Self – Evaluation: What's in it for schools?* London: Routledge Flamer.
- Middlehurst, Robin & Woodfield, Steve (2004). *International Quality Review and Distance Learning: Lessons from Five Countries*, Council for Higher Education Accreditation: Washington DC. In: www.chea.org
- Moore, M. G. (1990). Recent contributions to the theory of distance education, *Open Learning*, 5 (3): 10–15.
- Moore, M. G.; Anderson, William G. (2003). *Handbook of Distance Education. Contributors*, Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates.
- Mugridge, Ian (2006). *Quality Assurance in Open and Distance Education at the University of Guelph: A Case Study in Canadian Practice in Quality Assurance in a Dual-Mode Institution*. In this very volume.
- Rekkedal, Torstein (2006). *Criteria for Evaluating Quality in e-learning*, Norway: NKI.
- Singh, S. P. (2006). *Globalization and Higher Education*. Arya; P. P (2006). *Higher Education and Global Challenges; Systems and Opportunities*. New Delhi: Deep & Deep.
- Swedish National Agency for Higher Education (2008). *E-learning quality: Aspects and criteria for evaluation of e-learning in higher education Report*.
- Tait, A. (1993) Systems, Values and Dissent: Quality Assurance for Open and Distance Learning, *Distance Education*, 14 (2): 303-314.

- Ttpartners (2013). ACODE Online covers the eight individual benchmark topic areas . Available at: <http://ttpartners.com.Au/acode-online>
- Vlasceanu, L.; Grunberg, L. & Parlea, D. (2004). *Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions (Bucharest, UNESCO-CEPES) Papers on Higher Education*, ISBN 92-9069-178-6. <http://www. cepes.ro/publications/>
- Yeung, D. (2002). Toward an effective quality assurance model of Web-based learning: The perspective of academic staff. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5 (2).